

Het zwijgen van Laren

De barones en haar joodse onderduikers

[De reportage](#) | [Inleiding](#) | [English version](#)

© Jeroen Terlingen. *Vrij Nederland*, 19 oktober 1991.

© Inleiding en noten: Bart FM Droog, juni 2021

Inleiding

In 1964 publiceerde Hans van Straten¹ het boek *Moordenaarswerk*. Daarin beschrijft hij op basis van uitgebreid literatuuronderzoek ruim honderd spraakmakende Nederlandse moordzaken uit 1844-1963. Een van deze zaken is de dubbele roofmoord op de Joodse gebroeders Horn. Zij komen in de nacht van 11 op 12 juli 1942 gewelddadig om het leven in of bij de villa in Laren (Noord-Holland), waar ze sinds eind 1941 ondergedoken zijn. Het gaat om roofmoord: de broers zijn omgebracht door, of in opdracht van, hun onderduikgever, de weduwe Helena Louise Schuiringa-Otto.

De precieze gang van zaken is nooit bekend geworden: op 31 augustus 1950 pleegt de weduwe zelfmoord. Eerst een jaar na haar dood worden de stoffelijke restanten van de broers aangetroffen, begraven in een kuil bij haar voormalige villa.

Van Straten brengt in 1990 een herdruk van *Moordenaarswerk* uit. Het verhaal over de moord in Laren zet de journalist Jeroen Terlingen ertoe dat verhaal uit te diepen. Hij heeft dan lymfklierkanker en zoekt een onderwerp dat niet meteen door de actualiteit achterhaald wordt als hij door medische beslommingen een paar weken uit de running is. Ook kan hij door het werken aan zijn artikel en de daarmee gepaard gaande reizen het medisch circuit ontvluchten. Hij voltooit zijn artikel in de week dat hij genezen wordt verklaard.

Voor zijn onderzoek kan hij gebruik maken van het hoofdstuk dat Van Straten in 1964 schreef. Daarnaast krijgt Terlingen de hulp van een gepensioneerde politie-

¹ Hans van Straten. Nederlands journalist en schrijver (1923-2004). Zie: Igor Cornelissen. Bij de dood van Hans van Straten. *De Parelduiker*. jaargang 9, 2004;
https://www.dbnl.org/tekst/_par009200401_01/_par009200401_01_0024.php

man uit Laren, die de sleutels van het politiebureau had 'bewaard'. Deze maakte 's avonds en in het weekend stiekem kopieën van relevante stukken. Officier van Justitie Wassenbergh, die in 1951-1952 belast was met het moordonderzoek, had tegen de voorschriften in het afgesloten dossier niet voor vernietiging aangeboden. Zodoende kon Terlingen in 1991 in Laren foto's, verslagen en verhoren bestuderen en waar nodig overschrijven.

Jeroen Terlingen heeft in 1991 nog met mensen gesproken heeft die óf de slachtoffers óf de hoofdverdachten persoonlijk gekend hebben. Hij kon veel van hun verklaringen, ook al ging het over zaken die tientallen jaren eerder gebeurd waren, checken met de processen-verbaal uit 1951-1952. Al deze getuigen zijn inmiddels verdwenen. Net als de politiedossiers.

Dit alles maakt dat Jeroen Terlingens verslag uit 1991 het meest betrouwbare relaas is over de gebeurtenissen in Laren, die zich afspeelden van circa 1934 tot in 1952.

Met dank aan Jeroen² en Jim Terlingen.³

Bart FM Droog, Eenrum, 3 juni 2021

2 Jeroen Terlingen (Utrecht 1943). Journalist, schrijver, cineast and lecturer. <https://jeroenterlingen.nl/>

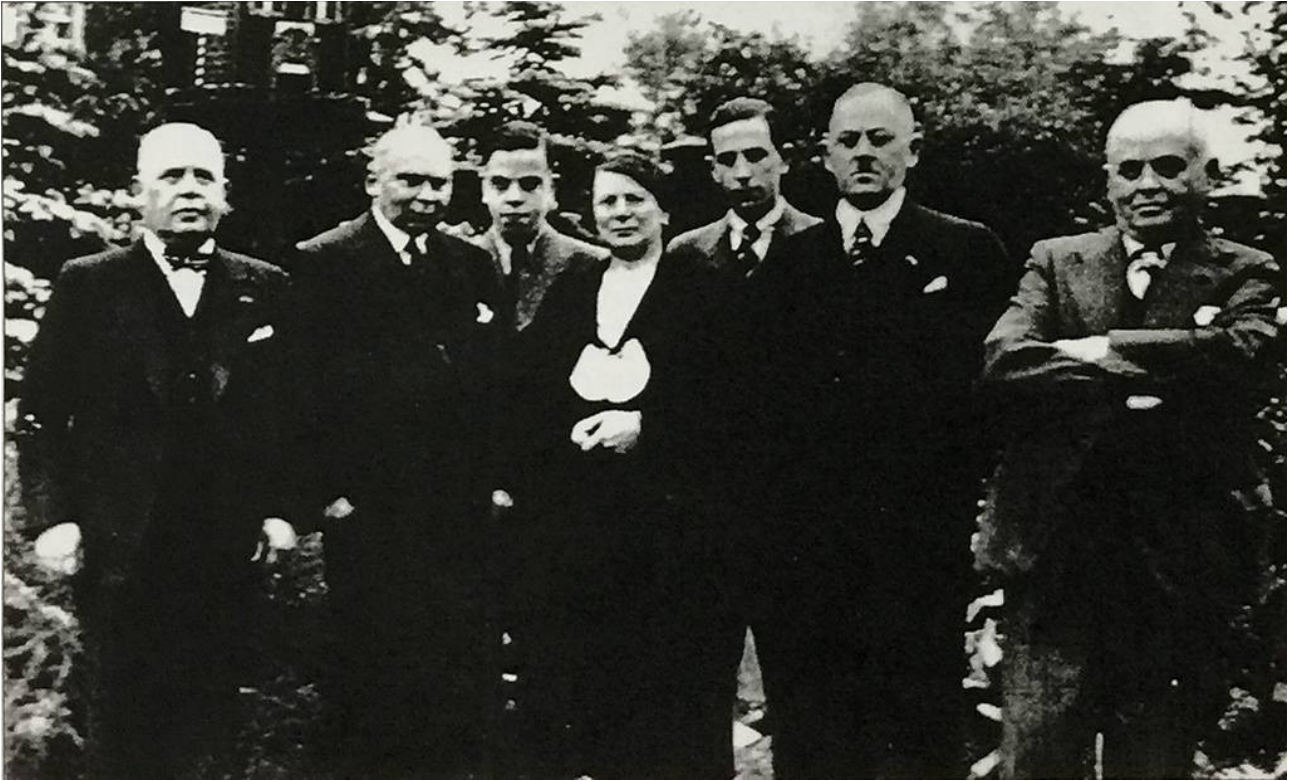
3 Jim Terlingen (Utrecht, 1965). Journalist en onderzoeker. <https://jimterlingen.nl/>

De reportage

Het zwijgen van Laren

De barones en haar joodse onderduikers

Het was niet de *fine fleur* van Laren die in de oorlogsjaren aanzat aan de welgevulde tafel van Frau Baronin von Schuiringa von Otto. Haar buurman, de NSB'er Woudenberg, Telegraaf-hoofdredacteur J.M. Goedemans, NSB-burgemeester Knipscheer: ze vonden haar, barones of niet, te vulgair. Maar de gewone inwoners van Laren - de politieman, de kruidenier, de dierenarts - lieten zich de banketten goed smaken. Toen de gebroeders Horn uit Keulen, welgestelde Duitse joden, bij de barones onderdoken, leek er eerst niet zoveel te veranderen. Maar hoe kon een rijke Duitse weduwe met veel NSB-vrienden eigenlijk een schuilplaats aanbieden aan joodse vluchtelingen? En hoe kwamen Siegmund en Karl David Horn erachter dat ze op een wel heel bizar onderduikadres waren terechtgekomen? De reconstructie van een Larens oorlogsdrama.

Portret van de familie Horn, circa 1936. Voorste rij Siegmund, Jakob Leopold, Martha (de vrouw van Bernhard), Bernhard en Karl David. Achterste rij de twee zonen van Martha en Bernhard, Karl en Erich. Collectie erven Horn.

Op 6 december 1941 vluchtten twee Joodse zakenlieden van Keulen naar Nederland. Karl David en Siegmund Horn doken onder bij Frau Baronin von Schuiringa von Otto (43), die een villa bewoonde aan de Rijksweg in Laren. De gebroeders Horn waren rijk. *Henk Beuker*, eigenlijk behanger-stoffeerder bij de baronesse, had op 3 november 1941 met zijn vrachtauto hun meubilair, hun schilderijen en dertig kisten met voorwerpen van porselein, goud, zilver en ivoor naar Laren gesmokkeld. Bij hun vriendin *Juliane Gutzeit* in Keulen lieten Karl David en Siegmund - zeventig en drieënzestig jaar oud, beiden klein van stuk en gezet - zevenentwintig en een halve kilo aan gouden en zilveren sieraden achter. Onderweg naar het Gooi stopten ze in Nijmegen, waar ze met directeur B. Coster de inhoud van een kist controleerden die ze, zodra Hitler aan de macht kwam, bij de Amsterdamsche Bank hadden gedeponneerd. De kist was gekocht bij een ijzerwarenhandel naast de bank en bevatte sieraden en honderdenveertigduizend gulden aan contant geld in diverse valuta en waardepapieren. Voordat ze bij de baronesse introkken, verbleven Karl David en Siegmund vier dagen bij haar vriendin *Bertha Rijnders-Reneman*⁴ in Baarn. Toen hun kamers in gereedheid waren gebracht, doken ze onder in Laren. Hoewel, onderduiken...

4 Lubertha Rijnders-Reneman (1881-1961); Stichting Groenegraf.nl, Baarn, (accessed 06-06-2021); <https://groenegraf.nl/hetverhaalvan.php?id=8011>

Buurtbewoners herinneren zich hun dagelijkse wandeling. De een zwaaide met zijn wandelstok alsof hij een tambour-maître was, de ander floot een deuntje. Dierenarts *J. van Raadt*,⁵ die de pekinnees *Mouny* van *Frau Baronin* onder behandeling had, zag hen op gezette tijden met een taxi naar de kapper gaan. Siegmund, de jongste en fitste van de twee broers, nam Nederlandse les in Hilversum en reisde met de baronesse naar kunstveiling Mak van Waay in Amsterdam⁶, waar op 29 mei 1942 voor f 10.797,39 een deel van hun antiekverzameling werd verkocht. De broers toonden zich zielsgelukkig als bezoekers met hen wilden kaarten, maar wie speelde er nu *skaat*? Veelal vermaakten ze zich urenlang met patience.

In juli 1942 verdwenen Karl David en Siegmund Horn plotseling uit Laren. Ze waren er nog op zaterdag de elfde, toen ze toekeken hoe tuinjongen Gijs Gieskens een diepe kuil groef in de tuin van de baronesse om haar koper voor de Duitsers te verbergen. Daarna bracht dierenarts Van Raadt hen per auto naar de grensplaats *Putte-Stabroek*. Ze vonden het veiliger om naar Zwitserland te vluchten. Hun verblijf in Nederland had precies 217 dagen geduurd; voor Siegmund Horn lang genoeg om zo veel van de baronesse te gaan houden dat hij met behulp van de plaatselijke brigadier van politie *F. Vreeswijk*⁷ een schenkingsakte maakte: als hem of zijn broer gedurende de verdere oorlogsjaren iets zou overkomen, erfde *liebster Helena* hun bezittingen. Al een paar weken later kreeg de baronesse het *Todesschein* van de gebroeders Horn onder ogen. Bij de Belgisch-Franse grens waren ze gearresteerd. In Laren werd bekend dat Karl David een handvol veronalttabletten had ingenomen. Siegmund probeerde te vluchten en werd neergeschoten.⁸ Hoewel Frau Baronin von Schuiringa von Otto al een en ander had meegemaakt in haar leven was ze wederom ontroostbaar.

Dicht bij de Tsjechische grens in het voormalige Oost-Duitsland ligt het stadje *Marienberg* in de uitlopers van het Ertsgebergte. Ooit, toen er zilver en uranium werd gedolven, moet het een welvarende plaats zijn geweest. Nu biedt het de troosteloze aanblik van de doorsnee-ex-DDR-gemeente: verwaarloosde huizen, kapotte straten, hier en daar een Wartburg-wrakje⁹.

5 = Dr. Hendrik van Beek.

6 Veilinghuis was gevestigd aan Rokin 102, Amsterdam. Bedrijf bestaat anno 2021 nog steeds:

<https://www.makveilingen.nl/historie-mak/>.

Er waren in 1942 meer antiekhandelaren aan het Rokin gevestigd, zoals J.M. Morpurgo, antiquair, Rokin 108 en S.E. Mossel, antiquair, Rokin 120. Bronnen: Weekblad *De Waag*. 04-09-1942 en 11-09-1942.

7 = politiebrigadier Johannes Frijters, geboren op 18-09-1893 te Fijnaart en Heijningen. Op 29-11-1916 te Rotterdam gehuwd met Catharina Cornelia Vermunt (1893-1970). Hij overleed op 08-04-1978 te Laren., waar hij ook begraven werd. Geboorteakte West-Brabants Archief, Huwelijksakte Stadsarchief Rotterdam. en Noord-Hollands Archief. Militairegister (voor zoon Cornelis Josephus) Noord-Hollands Archief). Gezin Johannes Frijters / Catharina Johanna Vermunt (F20038). De stamboom van Larense voorouders. Laren, <https://www.larensevoorouders.nl/ntg/familygroup.php?familyID=F20038&tree=tree1> [accessed 27-05-2021].

8 Volgens geruchten zoals die in 1991 kennelijk nog de ronde deden.

9 De Wartburg was een bekend DDR-automeerk.

Toen de mijnen uitgeput raakten, was de natuur het ook. Het enige groen in Marienberg komt nog van Russische uniformen, maar ook die staan op het punt om te verdwijnen.

In de gevel van de plaatselijke boekhandel is het jaartal 1843 gebeiteld. De eigenaar, noch zijn vader, noch zijn grootvader, hebben ooit aanleiding gezien de lokale geschiedenis vast te leggen, oude prentbriefkaarten te bundelen, of zelfs maar een plattegrond uit te geven. Na *die Wende* kreeg de directeur van het *Verkehrsamt* opdracht een folder te ontwerpen voor het geval een argeloze toerist in Marienberg zou belanden. Mijn vraag om het voorlopige resultaat te mogen inzien brengt de man in verlegenheid. Hij wijst uit het raam. '*Wir haben nur einen quadratischen Marktplatz.*'

Aan de overzijde van die winderige vlakte, omzoomd met bomen die hun takken radeloos in de hoogte steken - zo jong en dan al kaal - staat het gemeentehuis. Een stoffig register is in een handomdraai gevonden, maar ik krijg geen inzage: dat heeft *Herr Bürovorsteher* verboden.

Is de chef misschien aanwezig?

'Helaas...'

Hoezo helaas? Als hij weg is kan ik het boek op mijn gemak even inzien.

Een gechoqueerde blik: 'Zo zijn wij hier niet.'

Heeft de chef ooit iets over voorlezen verordonneerd?

Opluchting! Op dicteersnelheid krijg ik te horen dat *Helena Louise Otto* is geboren op 1 augustus 1898, als dochter van *Moritz Albin Otto* en *Hulda Lina Thomas*. Ze woonde op Marienberg 401, in een boerderij. Een mevrouw van het kadaster loopt mee om de plaats aan te wijzen waar haar geboortehuis nog voor de Eerste Wereldoorlog werd ingebouwd in de *Straße des Friedens*.

Aan de rand van Marienberg staat een wegwijzer uit 1772. Zestig plaatsnamen zijn in de stenen zuil gehakt, met achter elke naam het aantal uren dat je moet wandelen om er te komen. *Chemnitz* is zes en een half uur ver. Daar moet Lenie Otto op de trein zijn gestapt toen ze in 1919 naar Nederland vertrok.¹⁰ Gelijk had ze, denk ik, terwijl ik twee in het zwart geklede lifters met fris geschoren schedels en vrolijke runetekens onder een boompje met bruine bloesem laat staan.

¹⁰ Volgens het Vreemdelingenregister van Amsterdam kwam ze eerst in 1922 tijdelijk naar Nederland. Daarvoor woonde ze op verschillende plaatsen in Duitsland. Ze werd tot verpleegster opgeleid bij de Paul Gerhardsstift in Wittenberg bij Halle. Daarna woonde en werkte ze drieënehalf jaar Leipzig, vervolgens in Chemnitz en dan een half jaar in Oldenburg. Wat naar aller waarschijnlijkheid betekent dat ze vanuit het ouderlijk huis in Marienberg naar de verpleegstersopleiding in Wittenberg gegaan is, en dat van frontdienst in Frankrijk geen enkele sprake was. Bron: Stadsarchief Amsterdam, <https://archieff.amsterdam/indexen/deeds/e0e0c50d-570d-4cf2-ad67-64a80e71572f>

Naar Nederland

Na de Eerste Wereldoorlog heerste er vooral in het oosten van Duitsland hongersnood. Ondanks een influenza-epidemie handhaafden de geallieerden een voedselblokkade. Duizenden jonge vrouwen ontvluchtten het dagelijks menu van denneappels, brandnetels en kastanjemeel en verhuurden zich als dienstmeisje bij gegoede buitenlandse families. De geslonken kans om thuis aan de man te komen was natuurlijk ook een motief voor de massale uittocht. Tussen 1914 en 1918 stierven 1,8 miljoen Duitsers, voornamelijk jonge mannen. Lenie Otto werkte als verpleegster op het slagveld. Aan latere vriendinnen vertelde ze dat ze als jong meisje haar twee gesneuvelde broers in een loopgraaf aan de Marne moest identificeren.¹¹ Toen ze - eenentwintig jaar oud - haar geboorteplaats in Sachsen verliet,¹² waren ook haar ouders overleden.

In de Johannes Hove in Laren slaat een zevenentachtigjarige vrouw haar armen om me heen. 'Zuster Otto had dik zwart haar, overal. Op haar bovenlip bleekte ze het. Haar onderarmen hield ze altijd bedekt, ook al vielen de mussen dood van het dak.'

In 1932, het jaar dat *Carry van Bruggen* in Laren overleed en plaatsgenoot *Eduard van Beinum* werd benoemd tot tweede dirigent van het Concertgebouworkest, begon Lenie Otto een pension aan de Van den Brinkweg. 'Zuster Otto' was al gauw haar bijnaam, want ze liep erbij als de diacones op het Droste-blikje.

Vanuit Marienberg was ze eerst naar Doorn gegaan - misschien de enige plaats in Nederland waarvan ze, dank zij keizer Wilhelm, had gehoord. Maar het uitgaansleven in de grote stad trok haar meer. In Den Haag gaf ze haar jawoord aan Georg de Haas, een bajesklant die in de gevangenis stierf. Trouwde ze uitsluitend om het Nederlandschap te verwerven? Aan niemand heeft ze ooit iets over haar eerste huwelijk verteld. In café Centraal leerde de jonge weduwe¹³ *Jan Jacob Schuiringa* kennen, een robuuste paardenhandelaar, die haar geld gaf voor een winkeltje in chocolade en bonbons in de Molenstraat. Het winkeltje ging failliet, want Lenie kon veel maar niet met geld omgaan. Schuiringa haalde haar over om een pension te beginnen in Laren, waar hij net een manege had gekocht in de Sint-Janstraat. Daar verzorgde zuster Otto voor drie gulden vijftig gper dag zijn personeel: de pikeurs *Van Nuchteren*¹⁴ en *Van Dansik*, stalknecht *Mensinga* (kleine Willem) en Jan Schuiringa zelf natuurlijk.

11 Dit was waarschijnlijk onzin.

12 Hoogstwaarschijnlijk ook onzin.

13 Het huwelijk tussen Helena Louise Otto en Georg de Haas eindigde in 1929 in een echtscheiding. Hij stierf in 1931.
Bron: Gemeentearchief Den Haag.

14 Een pseudoniem.

Mevrouw Van Nuchteren-Slager: 'Ik was net zeventien, ik reed paard en ik moest van mijn vader regelmatig bloemen afleveren bij het pension van zuster Otto. Ze was grof en brutaal. Op een keer moest mijn latere man met haar naar Amsterdam waar ze iets te bespreken had. "Pick, ga daar maar etwat drinken," zei ze. Maar als er een steen door de ruit vliegt moet je me komen helpen." "Ouwe lul," zei ze ook wel tegen hem omdat hij veertien jaar ouder was dan ik, "wat moet je toch mit zo'n kind?" Ze gunde me hem niet. De mannen voor wie ze kookte - en dat kon ze fantastisch - waren van haar. Die pakte ze stuk voor stuk in met liflafjes.'

Behalve het manegepersoneel bezweken binnen de kortste keren ook dierenarts *Van Raadt*, een NSB'er van het eerste uur,¹⁵ en politieman *Vreeswijk*, een Brabantse boerenzoon, vader van acht kinderen, voor de charmes van Lenie Otto. Die kleine, zwarte vrouw, vrijwel analfabeet, nerveus sprekend in krom Nederlands, moet toch over meer aantrekkelijkheden hebben beschikt dan alleen een vaardige hand van koken.

Mevrouw Van Nuchteren: 'Ze gaf zich en dan moet je als man wel heel sterk in je schoenen staan om nee te zeggen. Mijn latere echtgenoot werd op den duur bang voor haar. Toen hij bij het volteren een dubbele beenbreuk opliep, lag hij liever in een kamertje achter de manege dan bij zuster Otto in het logement.'

De dochter van de bloemenman trouwde met haar uitverkorene, maar niet iedereen was zo gelukkig. Mevrouw Van den Brink: 'In de manegetijd was ik begin twintig. Na afloop van het rijden gingen we met de hele club wat drinken in De Bloeiende Wingerd. Alleen meneer Schuiringa was nog vrij, dus daar zat ik meestal naast. Totdat zuster Otto daar lucht van kreeg. Laaiend was ze, op hem en op mij. Tegen zo'n rivale durfde ik niet op. Schuiringa bekende me later: "Ik slaap met mijn geweer naast me, ik vertrouw dat mens voor geen ene moer.'"

15 Volgens de berichtgeving over zijn proces in 1947 werd hij eerst na de Duitse inval lid van de NSB.

Jan Jacob Schuiringa

Van de oorspronkelijke boerderij is alleen een foto bewaard gebleven. Op de gevelsteen staat '1893'. Jan Jacob Schuiringa was twaalf jaar oud toen zijn ouders naar *Garnwerd* verhuisden. Hij werd geboren in *Sauwerd*, woonde ook nog korte tijd in *Winsum*. Drie oude dorpen in het Groningse Mareengebied met aan alle kanten horizon. Ze liggen zo dicht bij elkaar dat *Belcampo* ze vaak op één dag beliep.

Zijn liefde voor paarden hield Schuiringa over aan zijn dienstitijd bij de cavalerie. In 1920 verkocht hij zijn ouderlijk huis en het grootste deel van de grond, tot ergernis van zijn moeder en zijn drie jaar oudere broer *Cornelis Jan*. Maar hij had zijn erfdeel nodig om een handelsstal te beginnen. Schuiringa, een forse, vrolijke man, reisde veel naar *Elmshorn*, een paardencentrum ten noorden van Hamburg. Op een lap grond bij de boerderij in Garnwerd stalde hij zijn dekhengst Friedrich, waarover in de Groninger paardenwereld nog steeds met ontzag wordt gesproken. Schuiringa was altijd op reis langs maneges in Nederland, België en Duitsland. Dat werd een stuk minder toen hij zijn eigen manege in Laren had gekocht¹⁶ en in de ban van zuster Otto was geraakt. Ondanks de angst die de drieënvijftigjarige vrijgezel voor Lenie Otto zei te voelen, trouwde hij met haar op 30 maart 1935. De voorgeschreven wachttijd na de afkondiging van het huwelijk kwam met toestemming van de officier van justitie te vervallen: de aanstaande bruidegom was plotseling ernstig ziek geworden.¹⁷ In het huis dat zuster Otto voor hen beiden aan de Legrasweg in Laren had gehuurd, verscheen gemeenteambtenaar Roefs aan zijn bed met inderhaast opgetrommelde getuigen: de werkster, eveneens met haar man, stalknecht Mensinga en politiemann Vreeswijk. De doodzieke manegebaas gaf aan ieder vijftwintig gulden uit zijn knip; meer dan een weekloon. Dierenarts Van Raadt was afwezig. Zaterdag 30 maart 1935 verzamelde de NSB zestien duizend aanhangers in de Amsterdamse Rai om de succesvolle verkiezingen te vieren. Van Raadt had het te druk met *houzee* roepen om bij het huwelijk van zijn vriend en vriendin getuige te kunnen zijn.

16 Dit moet in 1931 geweest zijn: "Vier jaar geleden kocht hij de manége aan de St. Jansstraat" (...) *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 15-04-1935.

17 Hij werd niet plotseling ernstig ziek: "Toen een ongeneeslijke kwaal den heer Schuiringaenige maanden geleden aan het ziekbed kluisterde, verkocht hij de manége." (...) *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 15-04-1935.

Huwelijk en het overlijden van Jan Schuiringa

Aan de beverige handtekening van Schuiringa onder de trouwakte kun je zien dat de ceremonie veel van zijn krachten moet hebben gevegd. Hij verzwakte snel en zuster Otto hield vanaf haar huwelijksdag iedereen bij hem vandaan. Alleen *lange Leen*, het dienstmeisje, mocht het huis betreden. Als ze 's morgens binnenkwam, hield ze eerst op verzoek van de patiënt haar koude handen tegen zijn koortsige hoofd. Veertien dagen nadat hij was getrouwd, kwam Schuiringa te overlijden.

Hier heeft ze dus staan grienen, denk ik op de algemene begraafplaats in Laren. Die protserige zerk van rood graniet - met in chocoladeletters *Familiegraf* - was er natuurlijk nog niet. De inmiddels verbleekte beeltenis van een treurende vrouw, knielend tussen de rozen, al evenmin.

'De kettingen en de koperen lantaarns op de pilasters zijn van ouderdom uit elkaar gevallen,' vertelt doodgraver Van Schalkwijk. 'Vroeger zag het graf er helemaal uit als een kermisattractie.'

Met Jan Jacob Schuiringa werd ook de familievete begraven die hem na de verkoop van de boerderij had geïsoleerd. In een lange zwarte jas, die hier en daar groen was uitgeslagen en tot op de draad versleten, reisde Cornelis Jan Schuiringa naar Laren. Aan de groeve sprak hij over het tragische overlijden van zijn broer, die - net nu hij het geluk had gevonden - aan een fatale ziekte was bezweken. De dochter van Cornelis Jan stond naast hem. 'Gouden Reina' werd ze genoemd vanwege de erfenis die moeder Schuiringa één jaar voor de dood van Jan Jacob aan haar beide zoons had nagelaten.

Ook Lenie Otto, die zich vanaf april 1935 *de weduwe Schuiringa* noemde - al bleef ze altijd moeite houden met de sch - was plotseling een gefortuneerde vrouw. De manege werd verkocht.¹⁸ *L. Weiler* uit Den Haag kreeg het springpaard *Alt Schwede*. De volbloed ruïn *Avilon* ging naar het Colenbranderfonds, met het verzoek het dier ter beschikking te stellen van luitenant *Greber*. Alle andere paarden moesten worden verkocht.

Mevrouw *E. Verbeek*. 'Ik reed in de Haagse manege en was erg aan mijn *Witvoet* gehecht, een volbloed Hannoveraan, die op concoursen bij iedereen door de belang, behalve bij mij. Maar ik mocht hem niet voor de veiling uitkopen van dat zure mens. Later is een meneer met dat paard verongelukt en kreeg ik *Witvoet* alsnog voor honderdvijfentwintig gulden.'

¹⁸ De manege was al vóór Jan Schuiringa's dood verkocht. *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 15-04-1935.

Erfenis van vier ton

De weduwe Schuiringa-Otto bezag met lede ogen hoe lange Leen duizend gulden van mijnheer erfde en een gouden ring met een zweep en hoeven. Hendrik Geukema, een arbeider uit Garnwerd, ontving vijfhonderd gulden. Bloemenman Bakker, die veel met Schuiringa jaagde in Kootwijk, had graag zijn geweer gehad, maar kreeg nul op het rekest. Zelf behield de weduwe alleen een kist met gouden voorwerpen, horloges aan zware kettingen die je met een sleutel moest opwinden. De rest van Schuiringa's bezittingen ging in de verkoop. In september 1935 bezat Lenie Otto, die nog steeds nauwelijks kon lezen of schrijven, vier ton. In 1991 zou dat volgens het CBS zijn: vijf miljoen tweehonderdduizend gulden.

'Ze genoot zo van haar eigen maaltijden dat ze peervormig uitdijde,' schimpt een bejaarde Larense met een zuinig mondje.

'En dan die kromme, behaarde pootjes daaronder,' smaalt haar zuster.

'Weet je nog, gebakken tong ...' mijmert de eerste, die bij de herinnering haar mondhoeken met een zakdoekje moet deppen.

'Kunst, als je het geld kon laten rollen.'

Van een vrouw moet ik het eerste aardige woord over de weduwe Schuiringa nog horen. Mannen krijgen glinsteroogjes.

'Ze had wat,' peinst een voormalige leverancier, maar een verdere toelichting blijft uit.

'Een spannend wijf,' grinnikt de toenmalige postbode.

Gehaat of geliefd, voor veel bewoners van Laren was de kersverse miljonair in die magere jaren vlak voor de oorlog een uitkomst. Een bron van inkomsten voor middenstanders, huishoudelijk personeel, politieagenten, taxichauffeurs en tuinlieden. Een bron van vermaak voor de gewone dorpeling, die geen deel had aan de kunstenaarsfeesten in hotel-restaurant Hamdorff.¹⁹ Want de weduwe Schuiringa - voor intimi nu *tante Loeki* in plaats van *zuster Otto* - had het idee dat je met geld niet alleen luxe en aanzien, maar ook genegenheid kon kopen. En er waren mensen genoeg die haar graag in die waan lieten.

In een tijd dat minister-president *Colijn* in het openbaar tekst en uitleg moest geven over zijn betrekkingen met de Duitse *H. Schultze*, minister *Romme* zijn wet indiende op het verbod van arbeid door gehuwde vrouwen en minister *Oud* van Financiën met ieders instemming zijn thesaurier-generaal ontsloeg omdat deze in het gezelschap van homoseksuelen oudejaarsavond vierde ('Ik zal die zwijne-stal op mijn departement eens opruimen'), in die benepen tijd zette de weduwe Schuiringa de bloemetjes buiten.

19 Een van 1901-1979 bestaand horeca-etablisement in Laren. In 1998 herstart.
<https://hamdorffetenendrinken.nl/historie> (accessed 26-05-2021).

Braspartijen

Meteen na de oprichting van het pompeuze monument voor haar overleden man huurde ze een auto met chauffeur, met wie ze een reis langs de Rijn maakte. Vervolgens verbleef ze een paar maanden in Laren, overlaadde vrienden en kennissen met geschenken, organiseerde braspartijen, verhuisde naar villa De Drossaert aan de Dribergsestraatweg in Doorn - alvorens ze weer op reis ging met haar chauffeur *Henk Kock*, naar zijn haardos *de rooie* genoemd. Deze keer wilde ze naar Compiègne om, vier jaar voor Hitler, de treinwagon te bezichtigen waar in 1918 de Duitse legerleiding de capitulatie moest ondertekenen. Op 14 juli 1936 vestigde de weduwe Schuringa zich in Soest met haar vaste cavalier, die zij inmiddels als haar verloofde voorstelde. Rooie Kock had al eens een dochter uit zijn eerste huwelijk een gebroken beentje geslagen. Ook zijn verloofde roste hij met regelmaat af. Als hij haar tussen de feesten door bont en blauw sloeg, dook ze onder bij een vriendin in Utrecht, maar in januari 1939 kreeg de weduwe Schuringa definitief genoeg van het gemep. Ze kieperde haar goudvissen in het bad met voldoende voer voor een maand, liet kaartjes drukken met een gouden kroontje en het opschrift *Frau Baronin von Schuringa von Otto* (ze dacht werkelijk van adel te zijn geworden omdat de paardenhandelaar dijkgraaf was geweest) en vertrok naar haar geboorteland. Geruime tijd woonde ze in de *Breitestraße* in Düsseldorf - tijdens de oorlog plat gebombardeerd, nu een van de voornaamste straten van de stad met alle toonaangevende banken. Daarna verhuisde ze naar Keulen, waar ze een groot huis huurde aan de *Kaiser Friedrichsufer*. Die naam werd gewijzigd in *Konrad Adenauerufer*, maar het uitzicht over de Rijn vanuit het overeind gebleven pand op nummer zevenendertig is onveranderd indrukwekkend.

Zoals gebruikelijk stortte de weduwe Schuringa zich in het uitgaansleven. Tussen haar affaires door bezocht ze mr. *Fernande Markes*,²⁰ omdat ze nog geld te goed had van een zakenrelatie van haar overleden man. De advocate kon haar niet helpen. Ze had een joodse cliënt verdedigd en was uit haar beroep gezet.²¹ Fernande Markes verwees *Frau Baronin* naar collega mr. J. Bungarten en bracht haar in contact met Karl David en Siegmund Horn. Vanaf oktober 1941, toen in

20 Fernande Goldberg-Markes (Luik, 1905 - Bergisch Gladbach, 1988). Dochter van een Duitser en een Belgische; de katholieke familie moest na 1918 België verlaten. Ze studeerde rechten in Keulen; in 1934 werd ze beëdigd als advocaat bij het Oberlandesgericht te Keulen. Michaël Löffelsender. *Kölner Rechtsanwälte im Nationalsozialismus*. Beiträge zur Rechtsgeschichte des 20. Jahrhunderts 88. Mohr Siebeck, Tübingen, 2015. Blz. 105. Findbuch zum Nachlass von Fernande Goldberg-Markes. *Jahresbericht 2019*. NS Dokumentationszentrum der Stadt Köln. Köl, 2020. Blz. 86-87.
http://www.museenkoeln.de/Downloads/nsd/NS-DOK_JB-2019_web.pdf

21 In 1937 kwam Markes onder behandeling van de Joodse arts dr. Max Goldberg (1898-1944; in 1942 gedeporteerd naar Theresienstadt, later in Auschwitz vermoord). Ze raken bevriend en gaan samen op vakantie. In 1939 wordt Markes daarom op verdenking van "Rassenschande" aangeklaagd. Ze wordt op 7 oktober 1939 uit de advocatenstand gezet. Eerst in oktober 1946 wordt het oordeel uit 1939 nietig verklaard; ze werkt daarna tot 1973 weer als advocate. In 1950 laat ze haar officiële huwelijk Max Goldberg, gesloten op 12 september 1938, bekrachtigen. Michaël Löffelsender. *Kölner Rechtsanwälte im Nationalsozialismus*.

Keulen de eerste joden werden gedeporteerd, hadden de gebroeders Horn met haar over vluchten gcsproken. Was deze gefortuneerde, Duits sprekende dame mei connecties bij de politie in Nederland geen uitgelezen kans om onder te duiken? De broers vonden van wel.

De villa op de hoek Rijksweg Amsterdam-Amersfoort/Vredelaan Laren. Circa 1970 heeft de villa moeten wijken voor de verbreding van de snelweg A1. Collectie Jeroen Terlingen.

Spoorslugs reisde het voormalige verpleegstertje Lenie Otto naar het Gooi om van makelaar H. ten Kroode een kapitale villa te huren aan de Rijksweg in Laren, een baronesse waardig. Schilders en stoffeerders togen aan het werk. Aan brigadier F. Vreeswijk vroeg ze of het politiekorps tijdens haar afwezigheid een oogje in het zeil wilde houden. Daarna keerde ze snel naar Keulen terug om Karl David en Siegmund te helpen bij het inpakken van hun bezittingen. Het liefste hadden de gebroedersHorn nog een keer Kerstmis met de hele familie gevierd. Aan hun vriend *Gustav Behrensmann*,²² die na de oorlog burgemeester werd van het dorpje Kamen, vroegen ze zijn invloed aan te wenden bij *Gestapoführer Herr*

22 Deze naam komt nergens voor; vermoedelijk ging het om Gustav Berensmann, die vóór de oorlog burgemeester van Kamen was. Ulrike Faulhaber. Mondäne Villen aus goldenem Zeitalter denkmalwürdig. *Westfälische Rundschau*, Essen, 02-06-2008.

Doctor Schäfer,²³ maar tevergeefs. Hun deportatiedatum werd niet gewijzigd: 6 december 1941 stond vast. Die dag vluchtten ze naar Laren.²⁴

Ook al waren Karl David en Siegmund erin geslaagd hun verblijf in Keulen een paar weken te rekken, dan nog hadden ze geen voltallige familie rondom de *Weihnachtstisch* kunnen verzamelen. Eén neef en één nicht waren al eerder uit Duitsland gevlucht: *Erich* en *Ilse Horn*.

Erich en Ilse Horn

'In 1938 ben ik door de Siegfriedlinie heen naar België gelopen,' vertelt Erich Horn (78) in de directiekamer van *Metafranc*,²⁵ een fabriek van hang-en-sluitwerk in de oude Brusselse wijk Schaerbeek. 'Ik stond op de Place Roger, zonder geld, ik sprak de taal niet, maar ik vond werk in het abattoir. In 1942 ben ik hier weggegaan om te proberen het niet-bezette deel van Frankrijk te bereiken. Mijn vrouw, ons drie maanden oude dochtertje en ik zijn opgepakt. Voordat we werden weggevoerd hebben we kunnen vluchten. We kregen van een "goede" Duitser echte papieren en we zijn alle drie de oorlog doorgekomen.'

Veel meer wil Erich Horn niet over zichzelf vertellen. Na de oorlog heeft hij zijn bedrijf opgebouwd door met een monsterkoffertje stad en land al te reizen. Nu heeft hij zestig werknemers in België, verdeeld over twee bedrijven en een onderneming bij Brescia in Italië. Hij woont sober boven zijn bedrijf in Brussel. Iedere morgen om halfacht gaat hij naar beneden. Eens per maand bezoekt hij zijn vestiging in Italië.

'Erich werkt zo hard om niet over het verleden te hoeven denken,' zegt zijn zus Ilse Horn (80). Klein en koket, onberispelijk gekleed en gekapt, vertelt ze haar levensverhaal terwijl ze de ene sigaret na de andere aansteekt.

'Ik studeerde scheikunde in Bonn, totdat ons dat werd verboden. Van universiteit veranderen vond ik al moeilijk genoeg, dus ik hen naar Bern gegaan, zodat ik in ieder geval in dezelfde taal kon promoveren. Toen ik klaar was wilde ik naar Erich in Brussel, kijken of we samen een bedrijf konden opzetten. Maar iedereen voelde dat de oorlog zou uitbreken: we kregen geen geld. Erich vluchtte naar

23 Dr. Emanuel Schäfer (1900-1974). Gestapo-commandant in Keulen, van eind 1940-1942. Daarna "Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SDs in Servië. Na de oorlog heel mild gestraft.

Thomas Roth. Die Geheime Staatspolizei Köln. Portal Rheinische geschichte, Bonn, 2017.

<http://www.rheinische-geschichte.lvr.de/Epochen-und-Themen/Themen/die-geheime-staatspolizei-koeln/DE-2086/lido/57d131c2670e55.79095568>

24 Het is onduidelijk wat de bronnen zijn waarop Terlingen de beschrijving van de gebeurtenissen 1936-december 1941 baseert. Zijn beschrijving lijkt te contrasteren met de versie van Hans van Straten, 1964/1990.

Voor de grote lijn maakt het evenwel niet uit wat er precies gebeurd is: beide auteurs dateren de aankomst van de gebroeders Horn in de villa in Laren op begin december 1941.

25 Anno 2021 bestaat dit bedrijf nog; <https://www.metafranc.com/>

Frankrijk, ik wilde terug naar Zwitserland waar ik tenminste mensen kende. Op het station bij de grens werd ik opgepakt en gevangengezet in Besançon. De juwelen van mijn moeder, die ik onder mijn kleren droeg, namen ze af. Vanuit een kamp in Pithiviers werd ik op de trein naar het oosten gezet. Ik herinner me een veewagen die volgepakt was met huilende kinderen. Kort na het vertrek lukte het mij uit de rijdende trein te springen. Naar achteraf is gebleken, ben ik de enige overlevende van dat hele transport.²⁶

In een ononderbroken monoloog wordt het verhaal verteld. 'Omdat ik het literaire vermogen heb verloren om het zelf op te schrijven.'

Ilse Horn: 'Toen ik in het talud langs de spoorbaan was beland werd ik gevonden door een Fransman, die ik heb kunnen overhalen om me door te laten gaan. Alleen door te smeken. Ik had maar negentig frank²⁷ op zak en was te vies om aan te pakken. Ik kwam in een voorstad van Parijs waar ik in een kerk een non heb aangeklampt. Mijn moeder had in Keulen altijd veel vlees aan het franciscanessenklooster gegeven. Ik dacht: dat zal ze daarboven wel niet zijn ontgaan. De nonnen hebben me verder geholpen naar Parijs waar een kennis uit Brussel een kantoor had. Die zorgde ervoor dat ik in Lille kwam hij bordeel Crystal Palace. Ik moest wachten tot het bordeel werd geopend. Angstig en alleen ben ik in een bioscoop gaan zitten, Daar heb ik voor het eerst naar het liedje "Begin the beguine" geluisterd. Als ik dat nu onverwachts hoor..

Enfin, die dames hebben me een nacht verborgen gehouden, te eten gegeven en me de volgende dag over de grens gesmokkeld. In de trein zal ik bij een merkwaardig gezelschap dat de banken losschroefde om etenswaren te verbergen. Ik ben zonder papieren en zonder geld door alle controles gekomen. Denkend aan mijn arrestatie aan de Frans-Zwitserse grens ben ik voor het station voor de tweede keer in mijn leven uit een rijdende trein gesprongen en in Brussel ondergedoken. Ik ben hier nooit meer weggegaan.'

Af en toe verbergt Ilse Horn haar gezicht in haar handen: uit verlegenheid omdat ze blij was met de sigaret van een Duitse gevangenisbewaarder, omdat ze in haar vertwijfeling joodse gebeden opzegde bij een Mariabeeld, of omdat ze in de roze spiegelkamer van het bordeel neerhurkte boven een krant en haar uitwerpselen uit het raam gooide.

26 Pithiviers (Frankrijk) fungeerde in 1941-1942 als "Durchgangslager", vergelijkbaar met Westerbork. Vanuit Pithiviers worden met zes transporten tussen 25 juni en 21 september 1942 6.079 Joden naar Auschwitz afgevoerd, van wie er 115 overleven. Bron: Pithiviers. Post uit de vergetelheid, Lotty Veffer Foundation, Amsterdam, 2015. <https://www.pudv.nl/pithiviers/> | <https://web.archive.org/web/20210526123142/https://www.pudv.nl/pithiviers/>

27 Volgens de officiële wisselkoers destijds 4,50 Reichsmark / 6 gulden. De feitelijke waarde was bepaald minder. Exchanges rates/value of money 1942. *Droog Magazine*, Eenrum, 2021. <https://www.droog-mag.nl/hitler/1942/index.html#valuta>

'Maar daar kwam u niet voor,' zegt ze welgemoed in de inmiddels halfdonkere kamer.

Erich en Ilse zijn de kinderen van *Bernhard Horn*, een van de vier zonen in het gezin van een slager uit Keulen.²⁸ De drie broers van Bernhard heetten *Karl David*, *Jacob* en *Siegmund*.

Ilse: 'Karl David was een bon-vivant, creatief, levenslustig, hij durfde alles. Van hem heb ik schaken geleerd. Hij kwam naar Bern toen ik daar studeerde, dan spraken we samen een hele middag alleen maar *op rijm*. Onkel Siegmund was de zakenman, rustig en stil. De derde broer onkel Jacob, was lichamelijk gehandicapt, hij leed aan gewrichtsreuma.'

Karl David en Siegmund Horn begonnen na de Eerste Wereldoorlog een groothandel in benzine. Ze ontwikkelden een procédé om lakken en beitsen te fabriceren en verkochten hun succesvolle onderneming voordat Hitler aan de macht kwam. Het bedrijf is al een paar keer in andere handen overgegaan, maar het bestaat nog steeds als *Zweihorn-Werke*, een onderdeel van het ICI-concern in Hilden bij Düsseldorf.²⁹

De drie broers woonden oorspronkelijk in de Jahnstraße in de joodse wijk van Keulen, op een plek waar inmiddels een sportschool is gevestigd. Daarna kochten ze een grote villa in de Raschdorferstraße, die in de buurt 'het kasteeltje' werd genoemd, maar de autoriteiten dwongen hen in 1941 opnieuw in de Jahnstraße te gaan wonen. Het kasteel brandde bij een bombardement in oktober 1944 volledig af.

Ilse Horn: 'Onkel David, zijn eerste naam noemden wij nooit, was erg gevoelig voor vrouwelijk schoon en had nogal eens vriendinnen. Onkel Siegmund leefde jarenlang met dezelfde vrouw, Juliane Gutzeit,³⁰ maar getrouwd zijn mijn ooms nooit.³¹ Mijn grootmoeder, een ouderwetse potentat, keurde een huwelijk met een sijkse af. Later was een huwelijk onmogelijk door de Neurenberger wetten. Het moet die weduwe, die zesentwintig jaar jonger was dan oom David, weinig moeite hebben gekost om juist hem om haar vinger te winden. Hij zal vervolgens Siegmund hebben omgepraat: we moeten gaan, een *Baronin* die ons veiligheid garandeert in Holland!'

28 Volgens sommige bronnen zou er een vijfde broer geweest zijn: Josef Horn (Cochem, 1887- Riga, 1941). Maar waarschijnlijk berust dit op een vergissing - aangezien hij niet vermeld staat op het grafmonument te Muiderberg. Een van deze bronnen: <https://www.geni.com/people/Josef-Horn/6000000015332196064>

29 Inmiddels overgenomen door Akzo Nobel en anno 2021 nog steeds gevestigd in Hilden; <https://www.zweihorn.com/> . Het bedrijf produceert beitsen en lakken, vooral voor houtproducten. Dit verklaart mogelijk waarom ze in 1951 meubelfabrikanten werden genoemd.

30 Geen nadere gegevens van bekend, behalve dat ze niet-Joods was.

31 Volgens genealogische sites was Karl David Horn getrouwd geweest en had één dochter.

Toen Karl David en Siegmund op de dag dat zij gedeporteerd zouden worden onder het dekzeil in een vrachtauto uit Keulen vertrokken, beloofden ze hun invalide broer Jacob een manier te zoeken om ook hem in Nederland te laten onderduiken. Daar is het niet van gekomen. Jacob werd begin 1942 door de nazi's opgepakt en in Theresienstadt vermoord. Op advies van hun kinderen Erich en Ilse besloten Bernhard en zijn vrouw met hun jongste zoon Karl Heinz naar Brussel te vluchten. Ze werden bij Eupen gearresteerd en ook naar een concentratiekamp gedeporteerd. Broer en zus weten niet welk; zij hebben nooit meer iets van hun ouders en hun broertje vernomen.³²

In Laren

Politieinspecteur W.A.N. Boog

Het eerste partijtje dat zuster Otto - de weduwe Schuiringa, tante Loeki, *Frau Baronin* - organiseerde zodra Karl David en Siegmund Horn in Laren waren geïnstalleerd, was voor de Larense politie, uit dankbaarheid voor het feit dat zij haar villa in onberispelijke staat aantrof. De enige die zonder echtgenote naar het feest kwam was de korpschef, inspecteur W.A.N. Boog.³³ Hij vond het maar niks. Bewaking van leegstaande panden was een normale taak voor de politie en met dat ordinaire mens van Schuiringa had hij het liefst zo weinig mogelijk te

32 Volgens het Duitse Gedenkbuch Opfer der Verfolgung der Juden unter der nationalsozialistischen Gewaltherrschaft in Deutschland 1933-1945 is Bernhard Horn in Auschwitz omgekomen, sterfdatum onbekend.

<https://www.bundesarchiv.de/gedenkbuch/en941321>. Overlijdensoorden en -data van zijn vrouw Martha Horn-Bier en hun zoon Karl Heinz Rolf Walter zijn niet bekend, <https://www.bundesarchiv.de/gedenkbuch/en941428> en <https://www.bundesarchiv.de/gedenkbuch/en1665061>

33 Willem Antonius Nicolaas Boog (Amsterdam, 10-9-1895 - Utrecht, 31-03-1969). De stamboom van Larense voorouders. Laren, <https://www.larensevoorouders.nl/ntg/getperson.php?personID=I19315&tree=tree1> [accessed 27-05-2021]. Zie ook: Inspecteur W.A.N. Boog door zijn makkers gehuldigd. *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 16-06-1949; <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011239451:mpeg21:a0039>

Zie ook: Verslag arrestatie Henri Benard van Straten en zijn vrouw Lientje salomons door de foute inspecteur van politie Boog te Laren. Joods Monument. <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/584735/verslag-arrestatie-henri-benard-van-straten-en-zijn-vrouw-lientje-salomons-doo>

Elbert Roest en Teun Koetsier. *Schieten op de maan. Gezag en verzet in Laren NH in WOII*. Uitgeverij van Wijland, Laren, [2016].

maken. Boog leeft niet meer. maar zette zijn impressies van de bijeenkomst op papier.

'Mevrouw Schuiringa dronk veel en stelde zich vreselijk, zelfs ergerlijk aan. (...) "Ik wil wel eens met die dikke op de foto," zei ze, terwijl ze zich op de knieën zette van adjudant Moes.³⁴ (...) Het was luidruchtig en zonderling met een overdaad aan spijs en drank. (...) We kregen allemaal een alpaca sigarenendoos, goedkope kitsch uit een bazaar van vijftig à honderd cent, met geld van mevrouw Schuiringa door brigadier Vreeswijk aangeschaft. (...) Een paar weken later, met Kerstmis, ontving ik een grote gerookte paling met een vuurrood lint om de kop; die heb ik teruggestuurd.'

Voor de oorlog kwam het politiekorps in Laren al in opspraak. In februari 1934 - zuster Otto beredderde haar pensionnetje en Jan Schuiringa leefde nog - vergaderden enige tientallen linkse jongeren uit heel Europa in kamphuis De Toorts, dat werd geëxploiteerd door het trotskistische gemeenteraadslid *P. van Praag*.³⁵ *Sal Tas*³⁶ kon zijn welkomstwoord nog afmaken. Daarna pakte de politie de deelnemers op en verdeelde hen over cellen in Laren en omliggende gemeenten. De buitenlandse jongeren die in Blaricum, Hilversum en Amsterdam waren ondergebracht, mochten op eigen gelegenheid het land verlaten en reisden naar Brussel om het congres voort te zetten. Alleen de Larense politie leverde vier Duitse jongens rechtstreeks uit aan de Duitse grenspolitie. Officieel geschiedde de uitzetting op last van burgemeester *Van Nispen tot Sevenaer*,³⁷ die meende te handelen in de geest van de minister van Justitie *Van Schaik*.

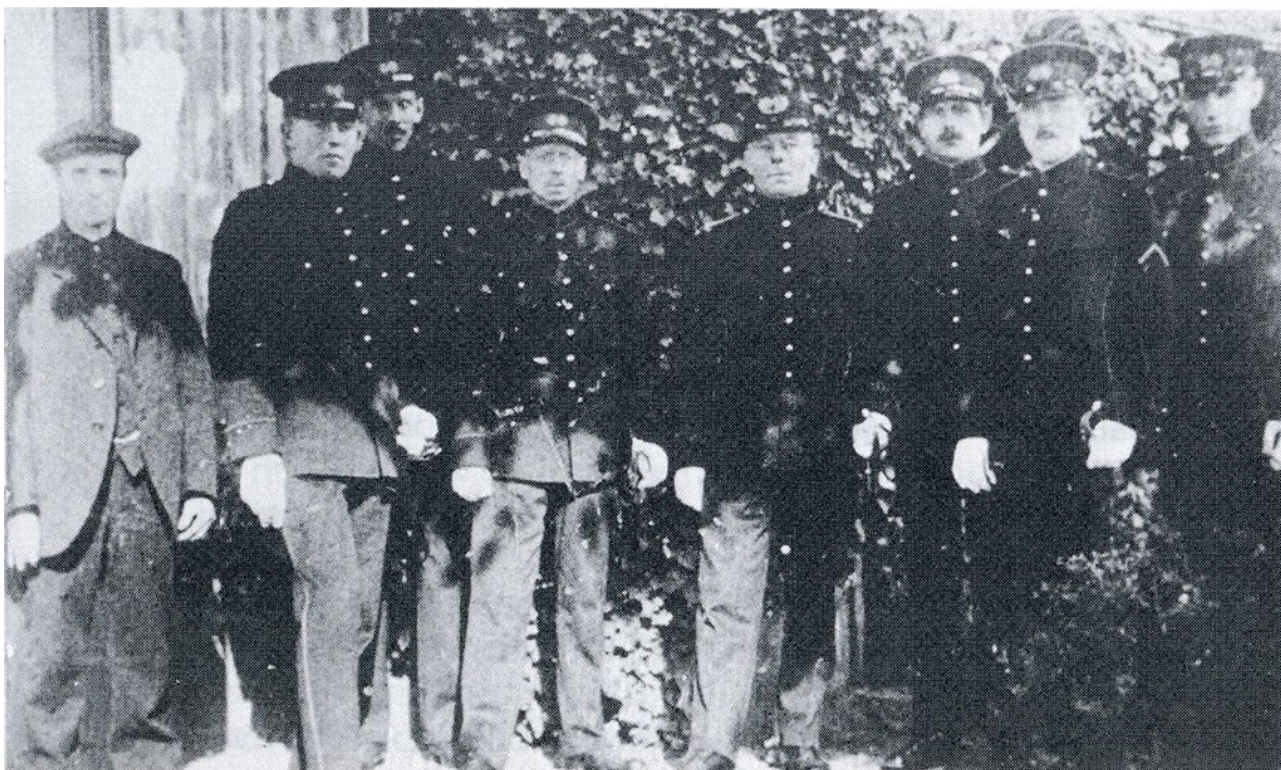
34 Pseudoniem.

35 Pieter (Piet) van Praag (1902-1977). Joods socialistisch politicus. Database Joods Biografisch Woordenboek. <https://joodsbw.nl/id/P-7200>

36 Salomon (Sal) Tas (1905-1976). Joods socialistisch politicus en journalist. Joods Amsterdam, <https://www.joodsamsterdam.nl/salomon-tas/>

37 Hubert Louis Marie van Nispen van Sevenaer (1879-1958). Gelders Archief. <https://permalink.geldersarchief.nl/1F2CEAA7A7964A2A993DEA89D831EDDD>

Maar de toenmalige korpschef in Laren, de NSB'er J. Hoogvorst, liet er geen misverstand over bestaan. 'We vonden dat er maar eens een voorbeeld moest worden gesteld,' zei hij tegen de Nieuwe Rotterdamsche Courant. Boog, Vreeswijk en Moes maakten deel uit van het arrestatieteam.³⁸

"Het Larense politiekorps: van links naar rechts: Mijns de Leeuw (de laatste nachtwacht), A. Witjes, A.C. van Gilst, H. v.d. Berg, J. Hoogvorst, A.J. Hordijk, W.A.N. Boog en J. Frijters. Dit korps heeft onder leiding van korpschef W.A.N. Boog (de heer Hoogvorst was al gepensioneerd), aangevuld met jongere agenten, door hun anti-Duitse houding voor de gemeenschap veel goed werk gedaan."

Foto en tekst: Historische kring Laren; <https://historischekringlaren.nl/johtje-vos/> accessed 26-05-2021.

Onder de vrijgelaten jongeren bevond zich *Herbert Rahm*, die later bekend zou worden onder zijn schuilnaam uit de oorlog: *Willy Brandt*.³⁹ Hij zat korte tijd in Amsterdam opgesloten en herinnert zich het lot van zijn vier vrienden. Brandt: 'Hans Goldstein werd meteen vrijgelaten en emigreerde naar Palestina. Kurt Lieberman en Heinz Hoose kregen zes jaar tuchthuisstraf en overleefden de oorlog. De vierde, Franz Bobzien,⁴⁰ een leraar uit Hamburg, werd gefolterd door

38 Zie ook: Weer een beledigingszaak van Larens burgemeester. *Het Volk*, Amsterdam, 06-02-1935.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB15:000891031:mpeg21:p00006>

39 Willy Brandt (1913-1992), sociaal-democraat, was bondskanselier van West-Duitsland, 1969-1992. Bundeskanzler-Willy-Brandt Stiftung / Norwegisch-Deutsche Willy Brandt Stiftung, Berlin/Oslo, 22-05-2018.

<https://www.willy-brandt-biography.com/biography/>

40 Franz Bobzien (1906-1941). Als gevangene moest hij in Berlijn onontplofte bommen ruimen. Hierbij kwam hij op 28 maart 1941 in Berlijn-Lichtenberg om het leven. Naar hem is de tweejaarlijkse Franz-Bobzien-Preis vernoemd. Deze wordt door de stad Oranienburg en Herinneringscentrum Sachsenhausen uitgereikt aan projecten die zich inzetten voor democratie en tolerantie. Dr. Horst Seferens. Franz Bobzien. Stiftung Brandenburgische Gedenkstätten. Oranienburg, https://oranienburg.de/media/custom/2967_1683_1.PDF?1536838708 [accessed 27-05-2021].

de Gestapo en naar Sachsenhausen gestuurd, waar hij in 1941 is gestorven. Ik heb geluk gehad, dat ze in Laren maar over vier cellen beschikten.'

Hoogvorst ging in 1940 met pensioen en werd opgevolgd door Boog, die aan het nationaal-socialisme net zo'n hekel had als aan alles wat links was. Aan het begin van de oorlog was hij nog een fiere man, die heel wat vrouwenogen op zich gericht wist als hij met cape en sabel aan het hoofd van de St.-Jansprocessie paradeerde. Toen burgemeester Van Nispen tot Sevenaer in 1942 omslag nam en werd opgevolgd door de NSB'er *Knipscheer*⁴¹ werd bij de korpschef thuis de post voor de burgemeester stiekem geopend om anonieme aangiften te verdonkeremanen en inwoners van Laren te waarschuwen voor ophanden ziende arrestaties. Met behulp van radiotechnicus *Casper Tauber*⁴² verstopte Boog in de kamer van de burgemeester een microfoontje om zoveel mogelijk van zijn plannen op de hoogte te zijn. Met inspecteur Boog is meteen de politiemann genoemd die als geen ander het Larense verzet heeft geholpen.

Adjutant Moes was een macho type met een bolle kop en een stiereneek, die bekeuringen uitdeelde aan iedereen die in de oorlogsjaren ook maar een streepje oranje in zijn kleren droeg. Een toenmalige inwoonster van Laren, mevrouw *S. Mulder*: 'Ik heb gezien hoe hij een joods meisje dat werd weggevoerd net zo lang aan het haar optilde tot zij aanwees naar wie zij had gezwaaid: haar broertje.'

Moes had als hobby het bekluren van vriende paartjes. Er leven nog altijd echtparen in Laren in het trotse bezit van zijn bekeuring wegens onzedelijk gedrag. Na de oorlog kreeg hij van zijn korpschef een *bos- en heideverbod*.

Brigadier Vreeswijk, de vader van het grote gezin, leek zich in de oorlogsjaren vooral druk te maken over de vraag hoe hij alle Vreeswijkjes moest voeden. De weduwe Schuiringa, die in hem haar raadsman zag sinds hij optrad als getuige bij haar tweede huwelijk, was daarvoor een uitgelezen melkkoe. Aan vriendin-

41 A.W. Knipscheer (1883-1952), eind november 1943 geïnstalleerd als burgemeester van Laren. "De redevoeringen tijdens de installatie werd buiten door een luidspreker op het bordes weergegeven, zoodat vele Larensche ingezetenen tot wijd in den omtrek dit voor Laren zoo belangrijke gebeuren mee konden beluisteren. Soester Courant, Soest, 01-12-1943. <https://archiefeemland.courant.nu/issue/SoesterCourant/1943-12-01/edition/null/page/1?query=>

Hij werd in mei 1945 gearresteerd; op 29-11-1948 berecht (*De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 02-11-1948; <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011155216:mpeg21:a0027>).

Vijftien jaar geëist tegen A.W. Knipscheer. *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 30-11-1948; <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011155050:mpeg21:a0033>

Twaalf jaar voor Knipscheer. *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 13-12-1948; <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011155061:mpeg21:a0028>

Beroep van Knipscheer verworpen. *De Gooi- en Eemlander*, Hilversum, 27-10-1949; <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011239565:mpeg21:a0106>

Begraven op begraafplaats Laren.

<https://www.online-begraafplaatsen.nl/graf/1608874/2602509/J-M-C-van-de-Elsaker-1887-1944>

42 Vermoedelijk een schuilnaam (als deze persoon al echt bestaan heeft).

nen vertelde ze dat ze de priesteropleiding van Vreeswijks zoon betaalde. Ze financierde een levensverzekering voor een gehandicapt kind en nam twee van zijn dochters in huis. Vreeswijk verleende gastvrijheid aan twee onderofficieren van de *Wehrmacht*, hoewel de politie van die verplichting was vrijgesteld.

Vreeswijk en Moes waren gedurende de oorlog de trouwste bezoekers van de weduwe Schuiringa, vertellen bejaarde Larense inwoners, maar ook de andere leden van het korps lieten zich graag onthalen. *Langstraat*, die bij Moes in de kost lag, wipte er graag binnen. *Hordijk* kwam er en *Van Laar*. Ook *J. Spaans*, die namens het verzet de jaarlijkse krans legt bij het monument in Laren en na de oorlog lid was van de zuiveringscommissie, ging af en toe met politieman *Saakes* mee om bij de weduwe koffie te drinken. Tot op de dag dat ik hem sprak dacht Spaans hij een echte baronesse op bezoek te zijn geweest. Als ik hem de afkomst van Lenie Otto vertel, reageert hij opgelucht: 'Het heeft me altijd verbaasd hoe iemand van adel zo bruut en zo rauw in de mond kon zijn.'

Wanneer zouden Karl David en Siegmund Horn hebben beseft dat ze zich op een uiterst bizar onderduikadres bevonden?

Toen ze - na net een beetje te zijn gewend aan de Larense politie - plotseling werden geconfronteerd met geüniformeerde landgenoten, die werden aangelokt door *Frau Baronins hausgemachte grüne Klöße?*⁴³

Op 3 mei 1942 werd ook in Nederland elke jood verplicht een ster te dragen. Eind mei verkochten Karl David en Siegmund Horn een deel van hun kunstbezit ('collectie baronesse S. te L.' staat in de catalogus) via het veilinghuis van Mak van Waay om over voldoende contanten te beschikken voor een vlucht naar Zwitserland. Half juli verdwenen ze. Natuurlijk raakte de weduwe Schuiringa-Otto die zomer van slag toen ze besepte dat haar vrienden waren vermoord.⁴⁴ De levenslustige Karl David, die in Keulen van haar charmes had genoten, was in Laren wat afstandelijker geworden. Maar de bedeesde Siegmund bloeide juist op. Hij ging schoenen dragen met een verhoogde hak om wat groter te lijken, schafte een korset aan om zijn embonpoint in te tomen en maakte de baronesse vurig het hof.

Toch zou het hypocriet zijn om te verzwijgen dat de dood van de gebroeders Horn de weduwe niet alleen maar verdriet bezorgde. Sterker nog: hun *Todesschein* kwam als geroepen. Het grootste deel van de Larense gemeenschap wist dat de baronesse in werkelijkheid een obscure logementhoudster in een verpleegstersuniform was geweest, maar had tussen 1939 en 1942 haar vorstelijke gaven node gemist. De weduwe Schuiringa deed haar uiterste best om

43 Traditioneel Duits aardappelgerecht.

44 *Hold on*: waarom, als ze zelf bij de moorden betrokken was?

dat gemis te compenseren. Zwarthandelaren uit het hele Gooi leerden de weg naar haar villa feilloos te vinden. Onder hen was *Gerrit de Groot*, een vroegere manegeknicht van haar overleden man, die was uitgegroeid tot een heer Olivier avant la lettre.⁴⁵ Hij werd door de weduwe overladen met geschenken: een rijkostuum, een zilveren dasspeld, een reisgarnituur, een eivormig slaapkamerameublement van wit laqué, dat werd voorzien van zijn initialen. Toen de vriendin van de weduwe Schuiringa, mevrouw Rijnders-Reneman, de baronesse met de veel jongere staljongen in bed betrapte, genereerde ze zich: 'Gerrit is even bij me komen liggen, Bertha, omdat hij het zo koud had.' Maar meestal liep De Groot in de pakken die de gebroeders Horn bij de gerenommeerde kleermaker Geijer in Keulen lieten maken, maar niet hadden meegenomen op hun vlucht. Uiteindelijk ging hij er met Vreeswijks jongste dochter vandoor.

Dineren bij de weduwe

Twee, drie keer in de week ververste de weduwe de witte bloemen voor het manshoge portret van Jan Jacob Schuiringa en stond ze een dag in de keuken voordat vrienden, of de vrienden van vrienden, aan haar tafel onder de plafondengeltjes plaats namen. Sommigen lieten het bij één bezoekje: haar buurman, de NSB'er *H.J. Woudenberg*, leider van het Nederlandsch Arbeidsfront,⁴⁶ de in de oorlog lustig door dirigerende *Eduard van Beinum*,⁴⁷ *De Telegraaf*-hoofdredacteur *J.M. Goedemans*,⁴⁸ burgemeester *Van Nispen tot Sevenaer* en zijn opvolger, de NSB'er *Knipscheer*. Zij vonden de weduwe te vulgair. Steevast beëindigde ze de maaltijd aangeschoten, haar seksuele begerigheid niet of nauwelijks bedwingend, obsceniteiten mompelend met het nasale accent van

45 "Heer Olivier", bijnaam van de Nederlandse oplichter Arie Olivier (geboren 1939), die in de jaren 1970-2000 actief was. Zie o.a. Peter de Vries en Cees Koring. Omstreden notaris slaat op de vlucht. *De Telegraaf*, Amsterdam, 30-01-1981. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011204971:mpeg21:p001>

Bas Groenendijk. Oplichter van stand. *Algemeen Dagblad*, Rotterdam, 06-02-1981.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBPERS01:003056005:mpeg21:a00044>

46 Hendrik Jan Woudenberg (1891-1967). Zat wegens collaboratie vast van 1945-1956. Zie: Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland; <https://socialhistory.org/bwsa/biografie/woudenberg-h>

47 Eduard Alexander van Beijnum (1900-1959). Mocht na uitspraak van Eeraad voor de Kunst na 1 juli 1945 weer dirigeren. Marius Flothuis, 'Beinum, Eduard Alexander van (1900-1959)', in *Biografisch Woordenboek van Nederland*. <http://resources.huylens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn2/beinum> [12-11-2013]

48 J.M. Goedemans (ca. 1884-1970). Zie voor J.M. Goedemans'gedrag als hoofdredacteur van *De Telegraaf*: H.M. Randwijk. *De held en de rovers. Een zwartboek over "De Telegraaf"*. Vrij Nederland, Amsterdam, [1947];

https://www.dbnl.org/arch/rand002held01_01/pag/rand002held01_01.pdf

Goedemans (kreeg na de oorlog aanvankelijk vier jaar een beroepsverbod opgelegd; dat werd later teruggebracht tot één jaar. "De Telegraaf werd een verschijningsverbod van dertig jaar opgelegd, maar dat werd al in 1949 door de Raad van Beroep voor de Perszuivering opgeheven. De Raad oordeelde dus aanzienlijk milder dan de Commissie, die De Telegraaf tot enige zondebok had willen verklaren. De inhoud van de krant had volgens de beroepsinstantie "niet ongunstig afgestoken bij die van andere bladen". Het was een relatief oordeel, dat niet zozeer de collaboratie van De Telegraaf nuanceerde als wel de andere kranten op Telegraaf-niveau bracht."

Harry van Wijnen. Zuivering. *NRC Handelsblad*, Rotterdam, 22-04-1995.

Mensen mensen (overlijden Goedemans). *Algemeen Dagblad*, Rotterdam, 22-06-1970.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBPERS01:002884019:mpeg21:a00050>

de Sachsen, die niet voor niets *Plattfüsser der Völkerwanderung* worden genoemd. Ook haar merkwaardige eis om alle disgenoten met een rood lint van pols tot pols tot saamhorigheid te dwingen wekte irritatie. Als je niet uitkeek, trok je de soep over de schoot van je buurman voordat je zelf een hap naar binnen had gekregen.

Naarmate de Gooise fine fleur het bij de weduwe liet afweten, namen gewone inwoners van Laren hun plaatsen in. Van politieman tot poelier, van taxichauffeur tot kruidenier, van vuilnisophaler tot hovenier: alle bejaarden die ik na een oproep in een regionaal blad aan de telefoon kreeg, herinnerden zich - soms smakkend - de karbonades, kippeborsten en konijnebouten die zij in de villa kregen voorgeschoteld.
'En dat in de oorlog, meneer.'

Ter gelegenheid van een kerstfeest - ik heb het jaartal niet kunnen achterhalen - liet de weduwe vierhonderd zelfgemaakte kerststollen en driehonderd kerstpakketten bezorgen. Als we de gemiddelde gezinsgrootte in het rooms-katholieke Laren op vijf stellen, profiteerden vijfendertighonderd inwoners (op een bevolking van zeventuizend) van de vrijgevigheid van de pseudo-baronesse. Is het vreemd dat het binnenslepen van de erfenis van Karl David en Siegmund Horn voorwaarde was voor de verdrietige weduwe om zich als weldoenster te kunnen blijven gedragen?

In het voorjaar van 1943 had H.L. Schuiringa-Otto drie potjes op het vuur.

In *Leer*, vlak over de grens in Oost-Friesland, probeerde ze via de rechter een bedrag van tachtigduizend mark te bemachtigen dat Jan Jacob Schuiringa tegen hoge rente had uitgeleend - waarschijnlijk om de belasting in Nederland te ontduiken.

In *Keulen* procedeerde ze om gouden sieraden en een zilveren theeservies (dat nog aan koningin Victoria had toebehoord) los te krijgen van Juliane Gutzeit, de voormalige concubine van Siegmund Horn. Mevrouw Schuiringa beschikte over een notariële akte, waarin stond dat Siegmund dit deel van zijn bezittingen (zevenentwintig en een halve kilo) had verkocht aan haar vriend Nicolaas van Vulpen voor f 12.500, -. Een relatief laag bedrag, maar de gebroeders Horn wilden snel naar Zwitserland en hadden het geld meteen nodig.

In *Nijmegen* bevond zich de grootste poet: de kist met gouden en platina voorwerpen, obligaties, aandelen en bankbiljetten met een totale waarde van bijna anderhalve ton.

Maar helaas.

Het proces in Leer sleepte zich negen jaar voort en werd in 1947 definitief verloren.

Mevrouw Schuiringa reisde in de oorlog drie keer naar Keulen - tot dat niet meer kon. Wie haar vergezelden valt niet te achterhalen, want op haar vaste tussenstop in hotel Europaischen Hof in Krefeld liet zij, blijkens het hotelregister, al haar minnaars als *mijnheer Schuiringa* inschrijven. Bij haar eerste bezoek kreeg zij tweeduizend mark van *Frida Werntz*, de huishoudster van de familie Horn, en een paar sieraden van Juliane Gutzeit. De tweede keer wilden beide vrouwen de baronesse niet thuis ontvangen. De weduwe Schuiringa sprak met hen af op een bankje in park *Marienberg*. Die naam deed haar aan haar geboorteplaats denken, dat moest geluk brengen. Frida Werntz: "Ze eiste meer geld, vroeg om het servies en dreigde: "*Wenn Sie mir die Sachen nicht mitgeben, schmeiße ich die beiden Jungen hinaus und können sie auf die Straße verrecken.*" Zij wist toen al dat de gebroeders Horn waren overleden.

In maart 1943 bezocht mevrouw Schuiringa Frau Werntz in het ziekenhuis met de hartelijke groeten van Karl David en Siegmund Horn, die veilig waren gearriveerd in een dorpje bij Sankt Gallen en dringend geld nodig hadden. Ze kreeg het niet.

En Nijmegen? Daar moest - met de schenkingsakte de Siegmund Horn en brigadier Vreeswijk ondertekenden én de overlijdenspapieren van de beide broers - de erfenis toch eenvoudig te incasseren zijn.

Maar directeur Coster van de Amsterdamsche Bank vertrouwde het zaakje niet. De smoezelige kopieën waarmee de weduwe wapperde, haar tegenstrijdige verhalen (de ene keer was ze verloofd geweest met Karl David, dan weer met Siegmund; soms vroeg ze naar geld op een rekening, de volgende keer naar de inhoud van een safe) deden hem besluiten ieder verzoek af te wijzen.

Een valse SD-agent

Opnieuw trad brigadier Vreeswijk op als steun en toeverlaat van mevrouw Schuiringa. Eerst stuurde hij de broer van adjudant Moes, die politieagent was in Nijmegen, naar de bank. Zonder succes. Vervolgens introduceerde hij zijn vriend *Bram Kruse*⁴⁹ bij de weduwe. Kruse was in 1939 als negenenvijftigjarige brigadier-majoor van politie in Bussum gepensioneerd en had wel oren naar een lucratief klusje. In Nijmegen stelde hij zich voor als lid van de *Sicherheitsdienst*.

49 Een pseudoniem. De echte naam was Abraham Cense (Rhoon, 1885 - Bussum 1965). Bron: Abraham Pieter Johan Cense. <https://web.archive.org/web/20210527090317/https://www.hansschouten.nl/apjc.htm>

Wist de bankdirecteur wel dat hij strafbaar was als hij uit Duitsland gesmokkeld joods kapitaal aan de rechtmatige eigenaar onttrok? Kruse voerde zijn rol iets te ver door. Toen hij naar de *Divisenschuttkommando* aan de Keizersgracht in Amsterdam stapte stapte om de halsstarrige bankdirecteur aan te klagen, confisqueerde de bezetter het contante geld en de gouden voorwerpen uit de kist in Nijmegen.⁵⁰

In de Larense villa werden de eerste sporen zichtbaar van de krampachtigheid waarmee een leven op grote voet op de pof moest worden voortgezet. Mejufvrouw A. *Steen*, die samen met haar zusters Jo en Lien de kapsalon *Anjolie* dreef: 'De weduwe nam nog steeds dure parfums af, die ik aan niemand in Laren meer kon slijten, om weg te geven aan Jan en alleman. Maar betalen, ho maar. "Zo gauw ik *die Erbschaft* krijg, Annie..." In de stoel was ze één brok zenuwen, schokkende schouders, fladderende handen. Dan zei ik: "Mens, zit toch eens even stil..." D'r haar werd hoe langer hoe dunner.

Kruidenier *Wim Verver* (82), die nog altijd in zijn winkel staat: 'Ik durfde niet zo goed, maar mijn vader was een harde. Die ging op zondagmiddag naar de weduwe met een stapel rekeningen en kwam met schilderijen terug.'

'Ze kon hoe langer hoe minder tegen alleen zijn,' herinnert Vreeswijks jongste dochter zich. 'Als er schuldeisers aan de deur kwamen sloot ze zich op in de provisiekast. "*Ich habe Angst, Lotti.*" 's Avonds moest ik bij haar in het hemelbed slapen, die pekinnees lag aan onze voeten.'

Haar zus: 'dat moest ik ook, dan griezelde ik. Ze waste zich nog maar zelden, haar huid werd steeds geliger. Dat zwarte haar, die kromme neus... Een heleboel mensen dachten dat ze een jodin was. Na "zuster Otto" en "tante Loeki" werd ze nu in het dorp *de kerstboom* genoemd. Ze kocht op krediet een apeharen jas met twee vosjes erop, behing zich met glimmend spul en schminkte zich hoe langer hoe dikker.'

De NSB'er *Simon Batelaan* (22),⁵¹ een van de lijfwachten van buurman Woudenberg, tuinde er nog in. Hij werd de laatste minnaar van de baronesse (47) en viel in ongenade toen hij in januari 1945 klaagde dat zijn ouders geen kerstpakket hadden ontvangen. Het laatste eefestijn maakte Wim Verver mee. Hij weet de details nog - de hazerug, de *Kartoffelsalat*, de rodekool, de aardbeien met slagroom - omdat vlak na het diner het bericht doorkwam dat Adolf Hitler zelfmoord had gepleegd (30 april, 14.45 uur - JT). Verver: 'Ik ben meteen

50 Volgens Van Straten weerstond de Amsterdamsche Bank-Nijmegen óók de poging van het *Devisenschützkommando* om de bezittingen in beslag te nemen. Van Straten, *Moordenaarswerk*, blz. 175.

51 Mogelijk Simon Batelaan, ca. 1923-1992. Bron: http://www.den-braber.nl/genealogie/bronnen/familieberichten/poolster_overlijden.html

vertrokken, want ik kon op mijn klompen aanvoelen dat de stemming zou omslaan. Wist ik hoe de NSB'ers en de politie zouden reageren op het nieuws?'

Na de oorlog

Voor de weduwe Schuiringa lagen eenzame jaren in het verschiet. Haar NSB-vriend Van Raadt verdween achter de tralies als politiek delinquent. Zwarthandelaren verloren hun machtspositie. De Larense politie werd volledig opgeslokt door de zuivering, die uitmondde in een bikkelharde strijd tussen korpschef W. Boog en brigadier F. Vreeswijk. Vreeswijk werd gesteund door zijn schoonzoon J. van Wolferen, die aan het begin van de oorlog een baantje had gekregen als administrateur bij de politie. Het verzetsverleden van Boog was niet zo onomstreden als hij het zelf deed voorkomen. Vreeswijk, die meteen na de oorlog was opgepakt, was daarover zo kwaad dat hij een lastercampagne begon tegen de korpschef van wie hij - zo verklaarde hij tegen de zuiveringscommissie - na zesentwintig jaar samenwerking niets goeds kon vertellen. Jaloezie omdat Boog korpschef werd en hij - met meer dienstjaren in Laren - niet? Wraak voor de duidelijke afkeuring die Boog uitsprak voor Vreeswijk's verknochtheid aan de weduwe Schuiringa? Dacht hij dat de aanval de beste verdediging was? Per slot van rekening had Vreeswijk vrijwillig Duitsers in huis genomen en verweet Boog hem samen met Van Wolferen te hebben ingebroken in zijn bureau om aan de NSB-burgemeester een lijst met namen te kunnen geven van mensen die moesten worden opgehaald om grondarbeid te verrichten. En het was een feit dat diezelfde schoonzoon een kwalijke rol speelde bij de mislukte bevrijding van een verzetsman.

J. Bartelsman, die inmiddels in Colombia woont: 'Ik was in oktober 1943 door de SD gearresteerd wegens het maken en verspreiden van valse identiteitspapieren. Onder leiding van Boog werd een tunnel gegraven naar mijn cel om me te laten ontsnappen. Van Wolferen hoorde dat en heeft me onder bedreiging van een pistool naar een andere cel gebracht. Ik ben afgevoerd en pas in juli 1945 vrijgekomen.'⁵²

In *De Gooi- en Eemlander* werd gesuggereerd dat Boog een joodse familie aan de Duitsers zou hebben uitgeleverd. In werkelijkheid had hij het gezin de avond van tevoren gewaarschuwd - zoals hij bij alle ophanden zijnde arrestaties deed - maar was zijn waarschuwing in de wind geslagen. Op 26 september 1946 schreef de (in 1942 door de Duitsers ontslagen) hoofdredacteur van *De Telegraaf*, J.M. Goedemans aan de advocaat-fiscaal van het Bijzonder Gerechtshof: 'Ik vroeg den burgemeester, Van Nispen tot Sevenaer, of ik juist handelde, indien

52 Kunstschilder Jan Bartelsman (1916-1998). Kunstenaars De Valk.

<https://web.archive.org/web/20210527093531/https://devalk.com/kunstenaars/diverse/bboe.html>

Bartelsmans verhaal doet de wenkbrauwen fronsen. Een tunnel graven in een politiecel?

ik bij de Gooi- en Eemlander een stap deed teneinde aan het geschrijf een einde te maken. De burgemeester moedigde mij aan dit te doen, zeggende, dat de campagne tegen Boog voortvloeide uit animositeit in het politiecorps. dat deze opvatting juist was, bleek mij, toen ik met de redactie sprak en deze mij te kennen gaf dat de berichten afkomstig waren van een zekeren Van Wolferen, schoonzoon van den agent Vreeswijk.' Feit blijft, dat bij de zuiveringscommissie klachten tegen Boog werden ingediend. Hij zou betrokken zijn geweest bij de arrestatie van 'linkse elementen' die jarenlang heftig hadden geprotesteerd tegen zijn bijdrage aan de uitlevering van hun Duitse kameraden aan de Gestapo in 1934. Zoals zo vaak in het bevrijde Nederland verdwenen Vreeswijks en Boogs eventuele misstappen onder de mantel der liefde - hun onderlinge haat werd er niet minder om.

Toen Boog, pas in 1948, werd gerehabiliteerd, was hij een gebroken man, die shock- en slaapkuren onderging en zich moeizaam naar zijn pensioen sleepte.

'Nu er niets meer van me te plukken valt blijft iedereen weg,' klaagde de weduwe Schuiringa tegen lange Leen Smit, haar pensionhulp uit de jaren dertig, met wie ze nog altijd contact had. Ze pakte de draad weer op en reisde naar het gehavende Keulen. Niet per limousine dit keer, of met een tussenstop in Krefeld, maar (met haar pekinnees op schoot) in de ongemakkelijke vrachtauto van aannemer Eggenkamp. die vaak in Nijmegen moest zijn voor wederopbouwwerkzaamheden. Het laatste stuk kreeg ze een lift van Engelse militairen.

Juliane Gutzeit en Frau Wentz leefden nog. Ze bezaten geen theeservies of juwelen meer, maar bezorgden Frau Baronin wel een verrassing: een nichtje van Kart David en Siegmund Horn was heelhuids door de oorlog gekomen en woonde in Brussel.

Ilse Horn: 'In het najaar van 1946 kreeg ik een lelijke vrouw aan de deur, vergezeld van een man in een loden jas die zich voorstelde als *Kriminalkommissar*. "Ik ben je tante," zei de vrouw, "baronesse von Schuiringa von Otto. Ik zou gaan trouwen met je oom Siegmund. Voor hem en je oom *Charley* heb ik in de oorlog gezorgd." Ze vroeg of ik even iets onbelangrijks wilde ondertekenen, zodat ze in Nijmegen een verlovingsgeschenkje kon afhalen. "Een formaliteit," voegde ze eraan toe. De vrouw verbleekte toen ik mijn broer ging opbellen - van zijn bestaan wist ze kennelijk niets af - en ze begon te jammeren en te huilen toen wij haar naar onze advocaat verwezen.'

Die advocaat was de legendarische *mr. J. Koeleman*⁵³ uit Den Haag. Hij zorgde er na drie jaar procederen voor dat Ilse en Erich Horn het restant van de erfenis

53 Mr. J.J. Koeleman, leefjaren onbekend. Actief tot in ieder geval 1964.

van hun ooms kregen toegewezen.

Ilse Horn: 'Ik was er bij toen onkel Siegmund in 1939 een groot geldbedrag op nummerrekening 1010 zette bij de Union Suisse in Bern, maar die bank zei na de oorlog van niets te weten. Ik had graag al in 1946 over wat contanten beschikt, want op een veiling in Brussel herkende ik het grote, ovale bed van wit laqué dat aan mijn ooms had toebehoord. Ik kon het niet kopen.'

Rekeningen, aanmaningen, dwangbevelen

Rekeningen, aanmaningen, dwangbevelen. Tenminste acht advocaten die mevrouw Schuiruigu in de loop van haar leven had versleten eisten hun geld: mr. Vonck uit Amsterdam, mr. Van Vessem uit Amsterdam, mr. Franssen uit Den Haag, mr. Bungarten uit Keulen, mr. Diets uit Baarn, mr. Goudsmit uit Amsterdam, mr. Jacobs uit Laren, mr. Polak uit Groningen.

De laatste hoop van de weduwe was gevestigd op louche zaakwaarnemers, die het tegen mr. Koeleman moesten opnemen.

Om haar zaak kracht bij te zetten verzamelde de weduwe lofuitingen. Ex-minister-president *Gerbrandy* liet niks van zich horen. Pater *Henri de Greeve*, befaamd om zijn bedelpreken ten behoeve van de Oosteuropese medekatholiek, wel. Hij schreef: 'Ik heb mevrouw Schuiringa in Hilversum en Laren leren kennen. Ze weet zich op te offeren voor haar vrienden, Ze leeft als het ware voor naastenliefde en staat voor iedereen klaar om te helpen. Jaarlijks ontvangt zij veel misdeelde kinderen thuis. Zij tracht te vergoeden wat de kleuters te kort komen. Ze heeft op mij een perfecte indruk gemaakt.'

Op 6 maart 1950 schreef mevrouw H.L. Schuiringa-Otto zich in bij huwelijksbureau *Van Tricht* in Hilversum. Tevergeefs.

Op 10 juni 1950 plaatste ze advertenties in de *Haagsche Post* en in *Elsevier*, waarin een beschaafde dame een energieke levenspartner zocht. Ze kreeg geen respons.

Ze solliciteerde bij oudere heren, die op zoek waren naar een betrouwbare huisdame. Op 25 augustus 1950 vervloog haar laatste hoop. *R. Kappius* uit Zutphen liet haar weten dat een familielid zijn vader ging verzorgen. Diezelfde dag ontving de weduwe het verzoek op 4 september 1950 aanwezig te zijn bij haar faillietverklaring ten kantore van mr. Oldenvelt in Laren. Haar schulden bedroegen naar schatting 130.000 gulden. De Larense middenstand had haar - in afwachting van de erfenis - voor bijna een ton voorgeschoten. Hotel Europa-

ischen Hof kreeg 6000 gulden. Bij makelaar Ten Kroode stond ze voor 11.000 gulden in het krijt (persoonlijke leningen, verborgen gehouden voor bedrijf en gezin, ook hij was benoemd tot haar enige erfgenaam). Dierenarts Van Raadt bleek in een paar jaar tijd voor 7500 gulden aan het pekineesje van zijn vriendin te hebben gesleuteld.

'De gas slang is voor haar de enige oplossing,' zei brigadier Vreeswijk tegen lange Leen Smit.

Op koninginnedag 1950⁵⁴ om tien minuten voor zes liep de zestienjarige *Henri van der Zee*, nu correspondent van *De Telegraaf* in Rome, met zijn vader over de Brinklaan in Bussum. Het was warm en ze waren moe van de kermis: tijd voor een glaasje fris.

Het geroezemoes in het café werd plotseling overstemd door een snerpemde gil, een klap, gerinkel van glas., Toen vader en zoon naar buiten renden, zagen te een kleine, zwarte vrouw liggend op straat naast een verwrongen fiets. De ogen waren gesloten, bloed liep uit de neus, haar mond ging open en dicht als een vissebekje. Een eind verderop stond een KLM-bus met ingedeukt front tegen een boom. Ernaast een trillende chauffeur Jaap Tump, die dagelijks personeel van Schiphol naar het Gooi vervoerde. 'Die vrouw kwam opeens achter de bomen vandaan, reed een stukje midden op de weg mee en zwenkte plotseling naar rechts toen ik wilde passeren.'

Een ongeluk of zelfmoord?

Het feit dat mevrouw H.L. Schuiringa-Otto ruim vóór de aanrijding gillend de weg op reed, wijst op het laatste.

Politieman *W. Rigter*: 'Ze was al geruime tijd zeer zwaarmoedig en fietste doelloos door het dorp.'

Dierenarts Van Raadt: 'Die ochtend was ze bij me geweest in Naarden. Ze kroop over de grond en smeekte om een middel om zich van kant te maken. Ik heb geweigerd.'

Dienstbode *Rietje Groen*: 'De laatste dagen huilde ze veel. 's Middags toen ik het tafelzilver zat te poetsen dat verkocht moest worden, was ze weer in tranen. Om vijf uur ging ze weg zonder iets te zeggen.'

Ook *Frits Marek*, fietsend op weg naar huis, houdt het op zelfmoord. 'Om kwart

54 31 augustus, de verjaardag van de toen al afgetreden koningin Wilhelmina.

voor zes zag ik haar zo de weg op schieten, een personenauto kon haar nog maar net ontwijken. Ik zei: "U mag wel uitkijken, dame,' maar zij snauwde terug: "Waar bemoei je je mee."

Het waren de laatste woorden die de weduwe Schuiringa met iemand wisselde. Een paar minuten later lukte haar zelfmoordpoging wel, al duurde het nog geruime tijd voordat chirurg H.J. Jens in het Majellaziekenhuis een formuliertje kon tekenen: *H.L. Schuiringa-Otto, oud 52 jaar. Overleden 31 augustus 1950 om 22.00 uur. Doodsoorzaak: zware hersenschudding, schedelbasisfractuur.*

Op 3 september 1950 wentelde Tijmen Fokker op de algemene begraafplaats in Laren de rood-granieten steen van het graf van Jan Jacob Schuiringa. Op maandag 4 september liet hij met behulp van een piepende draailier een simpele vurehouten kist in de kuil zakken. Het opschrift 'Familiegraf' op de zerk klopte eindelijk, maar geld om de naam van Lenie Otto in de steen te beitelen was er niet.

Op een doordeweekse dag is de Brinklaan in Bussum vol twinsets, deux-pièces en parelkettinkjes.

Je ziet de *Boulangerie et café Français*, waar je een croissantje kunt eten dat met een elektrische broodzaag is geopend en waar de kaart uitsluitend *boissons* vermeldt. Je passeert de etalages van *Jan des Bouvrie*, je komt langs het *Goois Golfcentrum*.

Zo'n laan dus.

Even voorbij het politiebureau, dat is gebouwd op de plek waar Anton Dreesmann senior zijn familie ontving op zijn buitenhuis Loooverhof, staat een rijtje eiken. Die plek zocht Lenie Otto uit om zich van het leven te beroven. Nadat ze door de bus was geramd zwalkte ze nog een paar meter richting Naarden en viel ze uiteindelijk neer voor een huis, warin jaren later de kleinzoon van haar vriend Van Raadt zich als dierenarts zou vestigen. Ze lag met haar gezicht naar het klooster aan de Brinklaan, dat dezelfde naam draagt als het dorp waar ze in de *Strasse des Friedens* werd geboren: *Marienberg*.

Dat brengt geluk! zou ze hebben gezegd.

Toen een paar jaar na haar dood de snelweg Amsterdam-Amersfoort werd aangelegd, kreeg haar villa in Laren het adres *Vredelaan*.

De vondst van de lijken

Veertig jaar geleden, op 22 oktober 1951, werden in de tuin van de weduwe H.L. Schuiringa-Otto de lijken opgegraven van Karl David en Siegmund Horn.

Tuinman Gieskens bazuinde na de dood van de weduwe in zijn onnozelheid rond dat er nog steeds handel in haar tuin verstopt zou liggen. Wat had hij diep moeten spitten voor iemand met zo weinig koper, daar had hij nog met die jodenmannen om staan lachen. Natuurlijk was het vreemd dat hij op zondagavond moest terugkomen om een kuil dicht te gooien die al weer voor een deel was gevuld. Maar de weduwe betaalde voor deze keer een gulden in plaats van tachtig cent per uur. Dan stelde je geen vragen, Rechercheur Van 't Wel vertelde korpschef Boog al meteen na de dood van mevrouw Schuiringa dat hem was geadviseerd om de tuin van de weduwe om te laten spitten. 'Dan kom jij een streepje hogerop, ten koste van een collega,' had poelier Noordenburg hem gezegd. Boog begon te huilen toen Van 't Wel hem informeerde. Na de commotie bij de zuivering wilde hij het liefst in alle rust zijn pensioen halen, een nieuwe confrontatie met zijn korps kon hij niet aan. Toch werd hij gedwongen na een jaar vol wilde geruchten actie te ondernemen. Daar was een brandbrief van Fiod-inspecteur W. van der Poel voor nodig aan de officier van justitie in Amsterdam. Van der Poel onderzocht de administratie van de weduwe Schuiringa. 'Mij is een onrustbarende geruchtenstroom ter ore gekomen.'

Maandag de tweeëntwintigste was een kille, mistige dag vol verwarring, want Tijmen Fokker had de avond tevoren, toen hij van korpschef W. Boog opdracht kreeg met schop en peilijzer om 09.00 uur aanwezig te zijn bij de villa van de weduwe, wat karbonade- en kippebotjes in de grond verstopt. 'Dan vinden we in ieder geval iets,' moet hij hebben gedacht. De Larense doodgraver, trotse drager van het verzetskruis, had een hekel aan de politie en een bizar gevoel voor humor.

Ze vonden Karl David Horn op zijn rug, door het hoofd geschoten, Siegmund lag op zijn buik met zijn voeten tegen de schouders van zijn broer. Hij was vastgebonden met riemen en singels⁵⁵ en had een ingeslagen schedel. In beide stoffelijke overschotten werden sporen van arsenicum aangetroffen.

Jetty Boog: ' "Nou gaat hij er aan," riep mijn vader buiten zinnen, toen hij die maandag thuiskwam.' 'Hij' was brigadier F. Vreeswijk, die 's middags werd gearresteerd door zijn voormalige collega W. van 't Wel.

55 Buikbanden voor paarden, om zadels mee vast te zetten.

In het huis van bewaring aan de Vondelstraat in Amsterdam bekende F. Vreeswijk dat hij voor de weduwe Schuiringa een valse schenkingsakte had opgemaakt. Bovendien gaf hij toe dat hij van haar op een zondag in juli 1941 zesduizend gulden had gekregen, alsmede een pistool waarmee eenmaal was geschoten en waarin een tweede patroon dwars in de kamer was blijven steken. Jawel, meneer de officier, dat was het pistool dat hij haar eerder die maand had uitgeleend. Nee, meneer de officier, die zesduizend gulden had hij niet gehouden, maar een dag later teruggegeven. Dat er toevallig eenzelfde bedrag op zijn spaarrekening stond, kwam omdat zijn vrouw en kinderen in de oorlog *hansopjes breiden* van in beslag genomen wol.

Ik ben geen misdadiger...

Uit het proces-verbaal: 'Ik ben geen misdadiger al heb dan inzake dat stuk iets gedaan dat onder valsheid in geschrifte is te brengen. (Verdachte snikt.) U hebt mevrouw Schuiringa niet gekend, anders zou u weten dat zij eigenschappen bezat om iemand te dwingen te doen wat zijn wilde - ook tegen zijn zin.'

Maandagavond om 10.00 uur werd dierenarts J. van Raadt voor de tweede keer in zijn leven gearresteerd. Volgens het proces-verbaal bekende hij Karl David en Siegmund Horn niet naar de Belgische grens te hebben gebracht. 'Die jodin met die tekkelbeentjes had hem tot deze verklaring gedwongen. Voordat hij naar Amsterdam werd afgevoerd vroeg inspecteur Boog: 'Joris, waarom zo'n vrouw ... ?' De korpschef tekende op: 'Na enig onverstaanbaar gemompel maakte hii, Van Raadt, een veelzeggend gebaar, want hij stak de duim van zijn rechterhand tussen twee vingers (wijs- en middelvinger) van diezelfde hand door. Ik begreep dat hij bedoelde dat hij een geslachtelijke verhouding met die vrouw had gehad.'

In Amsterdam herhaalde de dierenarts dat hij het verhaal over zijn reis met Karl David en Siegmund Horn naar Putte-Stabroek had verzonnen om de weduwe Schuiringa aan haar erfenis te helpen. Totdat zijn advocaat *mr. Burwinkel* met hem sprak. Toen herriep Van Raadt zijn eerdere verklaringen en hield hij vol wel degelijk als chauffeur van de gebroeders Horn te zijn opgetreden. Hij had hen - 's nachts, midden op de hei, na het roepen van het wachtwoord *Josephine* - afgeleverd bij een man die met een rode zakdoek zwaaide.

Na zijn arrestatie gaf brigadier-maioor B. Kruse toe dat hij, op verzoek van mevrouw Schuiringa, een *Todesschein* had vervalst en als namaak-Gestapo had geprobeerd de bezittingen van de gebroeders Horn in Nijmegen te bemachtigen. Hij schakelde het *Divisenschuttkommando* in en was met de weduwe naar Brussel gereisd (2 en 3 oktober 1946, hotel Atlanta: de heer en mevrouw Schui-

ringa) om Ilse en Erich Horn als *Kriminalkommissar* te overbluffen.

Vreeswijk, Van Raadt en Kruse zaten het grootste deel van oktober, november en december 1951 in voorlopige hechtenis, maar voor het einde van het jaar waren ze alle drie vrij. Het bewijs voor moord of medeplichtigheid aan moord op de gebroeders Horn kon niet worden geleverd. Voor wat ze wel bekenden (valsheid in geschrifte) werd geen strafvervolging ingesteld. De rijksrechercheurs Arie van Ettekoven en Rinus Udo ondervroegen tientallen betrokkenen, maar het was net alsof de Larense bevolking op een gezamenlijke bijeenkomst had afgesproken zich massaal van den domme te houden. Wel werden er venijnige ingezonden stukken gestuurd naar *De Gooi- en Eemlander*, die het waagde te schrijven over 'de joden K. en S. Horn', in plaats van 'de Israëlieten'. Opperrabbin J. Tal moest eraan te pas komen om uit te leggen dat de benaming 'jood' geen scheldwoord was.

Paragnosten

In januari 1951 besloot officier van justitie mr. H. Wassenbergh de paragnost Gerard Croiset⁵⁶ in te schakelen,⁵⁷ die uit Laren afkomstig was. Hij bezocht het huis, bezichtigde de stoffelijke resten van de gebroeders Horn, ontmoette de verdachte Vreeswijk, tuinman Gieskens, adjudant Moes en inspecteur Boog, maar kreeg geen visioenen. Zijn opvolger, psychocopist M.B. Dijkshoorn⁵⁸ uit Breda, had meer succes. Voor de verbaasde ogen van rijksrecherche en plaatselijke politie voerde hij eerst in de tuin van de Rijksweg-Oost een act op met zijn wichelroede. Daarna wist hij te vertellen dat de gebroeders Horn de avond voor hun dood waren vergiftigd met arsenicum dat door een dierenarts was geleverd. De broers werden misselijk en raakten buiten bewustzijn. Een man in boswachtersuniform met een brede, Duitse kop met knevel en een deukhoedje achter op het hoofd schoot Karl David Horn door hals en keel. De tweede kogel ketste. Siegmund ontwaakte uit zijn bewusteloosheid. In de garage van de villa ontstond een vechtpartij, waar hij hij met een harde slag werd

56 Gerard Croiset (1909-1980). Vermaard Nederlands paragnost die vooral goed was in zijn p.r. Piet Hein Hoebens. De professor en de paragnost. *Skepter* 1.3, 1988; <https://skepsis.nl/croiset/>

57 Eerst in 2002 verbood het College van Procureurs-generaal, dat landelijk de leiding heeft over het OM het gebruikmaken van waarzeggers en helderzienden bij onderzoek. Harrie Timmerman. (*Nog steeds Tegendraads*. NPE, Eenrum, 2018 (2de herziene druk), blz. 199. <http://www.nederlandsepoezie.org/jl/2017/timmerman-nog-steeds-tegendraads.pdf>

58 M.B (Rien) Dijkshoorn ('s-Gravenzande, ca. 1920 - ?). Internationaal opererend helderziende. Zijn memoires verschenen in *My passport says Clairvoyant*. Hawthorn Books, New York, 1974 (Nederlandse vertaling: *Mijn beroep is helderziende*. Verteld door M.B. Dijkshoorn aan Russel H. Felton. Gottmer, Haarlem, 1976. Zie: Helderziende doet een boekje open. *Leidse Courant*, Leiden, -2-11-1976. <https://leiden.courant.nu/issue/LLC/1976-11-02/edition/0/page/7?query=>

“Zijn ouders bijvoorbeeld konden hem nooit verrassen met verjaardag of Sinterklaas”. Was zijn hele leven bezig de in 1556 verdwenen hostie van Nieuvaart op te sporen.

Aan zijn faam kwam in Nederland effectief een einde toen hij als gewetenloze charlatan aan de kaak gesteld werd door tv-recensent Nico Scheepmaker. Klare taal slaat aan. *Leeuwarder Courant*, Leeuwarden, 19-11-1976.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010620373:mpeg21:a0379>

verdoofd en vervolgens geboeid. Op het moment dat de man en de vrouw hem levend wilden begraven kwam een politieman aanrijden, die werd gedwongen te helpen bij de lugubere teraardebestelling. 'Is die vent te vertrouwen?' had de deukhoed gevraagd. De weduwe, grijnzend: 'Die slapjanus heb ik in mijn macht!'

De rechercheurs waren verbijsterd over de nimmer gepubliceerde details die Dijkshoorn wist te melden en over zijn acteertalent. 'Het was net alsof wij brigadier Vreeswijk en mevrouw Schuiringa tot leven zagen komen,' rapporteerden ze. Vervolgens verhoorden ze iedereen in het Gooi die over een boswachtersuniform beschikte - zonder resultaat.

Tijdens zijn onderzoek werd mr. H. Wassenbergh van verschillende zijden op de hoogte gebracht van het feit dat Jan Jacob Schuiringa vlak na het verkrijgen van de erfenis van zijn moeder en vlak voor zijn huwelijk voor het eerst in zijn leven ziek was geworden: maagkrampen, misselijkheid, haaruitval. De officier van justitie besloot geen sectie te laten verrichten op het stoffelijk overschot van de paardenhandelaar. Als hij al was vergiftigd met arsenicum, dan lag de vermoedelijke dader - dicht naast hem - op het kerkhof.⁵⁹

Het zwijgen van Laren

De zwijgzaamheid van de Larense bevolking werd mede ingegeven door een aantal raadselachtige gebeurtenissen. Op 29 september 1942 overleed onverwachts *Gerritje Hendriksen*.⁶⁰ Ze was was hulp in de huishouding bij de weduwe Schuiringa ten tijde van de moord op de gebroeders Horn; ook haar had niemand ooit een dag ziek gezien.

Groentehandelaar *J. van Gelder* (zwarte Joop), die in zijn groene pilokleren en met zijn onafscheidelijke deukhoed vooral in het begin van de oorlog veel bij de weduwe Schuiringa over de vloer kwam, emigreerde vlak voor de opgraving van de gebroeders Horn naar Australië. Op een stille weg reed hij daar met zijn motor tegen een boom.

Jan Kalis, die met regelmaat bij de weduwe te vinden was (als hij niet in de gcvangenis zat omdat hij de gewoonte had zonder betaling weg te lopen uit de Gooise restaurants), pleegde volgens het politierapport zelfmoord in de Eem. Maar hij werd opgevist met een gaatje in het achterhoofd.⁶¹ *J. Ossewaarde* (onkel

⁵⁹ In de krantenberichten van vlak na Schuiringa's dood staat dat hij al enige maanden ongeneeslijk ziek was. Artsen waren destijds zeer alert op arsenicumvergiftiging, vanwege meerdere spraakmakende arsenicumvergiftigingszaken in de periode 1880-1920. Gezien de moorden in 1942 ligt het voor de hand "zuster Otto" te verdenken van de vergiftiging van haar echtgenoot in 1935, maar het is veelzeggend dat de verdenking gebaseerd is op geruchten die eerst in 1951 de ronde deden.

⁶⁰ Gerritje Hendriksen. Overleden op 63-jarige leeftijd op 29-09-1942 te Baarn. Overlijdensakte, Utrechts Archief.

⁶¹ Overlijdensakte niet te traceren.

Joep), trouwe meeëter in huize Schuiringa. werkte bij apotheek Armbrust en pochte vlak na de oorlog tegen diverse vrienden: 'Als dat mens de rekening niet betaalt laat ik haar tuin ompspitten.' Hij werd levenloos gevonden in zijn kamer met dichte deuren en ramen en een fel brandend butagaskacheltje.⁶²

Nachtwaker *A. Stam* (schele Stam) schreef aan de officier van Justitie dat hij tijdens een van zijn ronden in de zomer van 1942 'merkwaardige feiten' had waargenomen die een nadere toelichting verdienden. Volgens zijn kinderen werd hij op weg naar Amsterdam doodgereden door een witte Mercedes die nimmer is achterhaald. Net zo min als de papieren die Stam bij zich droeg.⁶³

Sinds zij het restant van de erfenis kregen toegewezen, hoorden Ilse en Erich Horn in Brussel niets meer van of over baronesse H. L. von Schuiringa von Otto. Totdat, onbegrijpelijk bot, een briefje uit Amsterdam op hun deurmat plofte: kon het zijn dat hun ooms K. en S. Horn *rossig haar* hadden? Vermoedelijk waren hun lijken in Laren gevonden. Of ze maar over wilden komen voor een verhoor. Ilse Horn had de grootste moeite met de reis, die een confrontatie inhield met de grenspolitie. Haar maag draaide al om bij het zien van een geuniformeerde nachtclubportier. Toen justitie het onderzoek naar de moord op Karl David en Siegmund Horn zonder vervolging afsloot, begroeven Ilse en Erich hun beide ooms op de joodse begraafplaats in Muiderberg. Naast het graf richtten zij een monument op voor hun vermoorde ouders, hun broertje Karl Heinz en oom Jacob.

Een paar weken geleden hoorde Ilse Horn voor het eerst de levensgeschiedenis van Lenie Otto. Ik vertelde haar wat er voor, tijdens en na de oorlog in Laren was gebeurd en hoe de nep-baronesse aan haar einde kwam.

'Gods molens malen langzaam, maar ze malen fijn,' citeerde ze haar moeder.

62 Overlijdensakte niet te traceren.

63 Overlijdensakte niet te traceren.